

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської мови та методики її викладання

**ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ В ШКОЛІ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр

Виконала: студентка 09-401 групи

Напрямку підготовки:

035.04 Філологія (Германські мови та
літератури (переклад включно)
(англійська))

Шандро Аліна Василівна

Керівник: доктор педагогічних наук,

професор Заболотська Ольга Олександрівна

Рецензент: кандидат філологічних наук,
доцент Солдатова Світлана Миколаївна

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	7
1.1. Особистісно-орієнтовані технології викладання англійської мови .	7
1.2. Методичні рекомендації до впровадження особистісно-орієнтованих технологій.....	12
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО- ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ У ШКОЛІ	27
2.1. Ігрові прийоми роботи з текстом.....	27
2.2. Рольові ігри.....	34
2.3. Інформаційно-комунікаційні технології	44
2.4. Приклад використання «мозкового штурму» на занятті з англійської мови на тему «Непряма мова».....	61
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Особистісно-орієнтований підхід став можливий завдяки суспільно-політичним, економічним, соціальним перетворенням, які сталися в нашій країні в останнє десятиліття. Змінилися ціннісні орієнтації і як найбільшої цінності у відповідності з проголошеними принципами гуманізації і демократизації суспільства визнається вільна, розвинена й освічена особистість, здатна жити і творити в умовах постійно мінливого світу.

Особистісно-орієнтований підхід впливає на всі компоненти системи освіти (освітні та виховні цілі при навчанні кожного навчального предмету, зміст навчання, методи і прийоми / технології навчання) і на весь навчально-виховний процес в цілому (взаємодія вчителя і учня, учня і засобів навчання і т. ін.), сприяючи створенню сприятливого для школяра навчальної та виховує середовища. Тим самим особистісно-орієнтований підхід виступає як дієвої стратегії відновлення школи. Зачіпає по суті, всі аспекти її функціонування.

Принципова відмінність особистісно-орієнтованої освітньої технології від традиційної «знання орієнтованої» (Г. Карпова) полягає в тому, що освітньо-розвиваючий ефект тут не може бути досягнутий тільки за рахунок включення учнів в предметну діяльність, як це відбувається в технологіях навчання, заснованих на концепціях поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін), змістовного узагальнення (В. Давидов), укрупнення дидактичної одиниці (П. Ердієв) та інших.

Проблемі особистісно-орієнтованого підходу в навчанні присвячено ряд психолого-педагогічних праць, у яких висвітлено окремі її аспекти: забезпечення сприятливих умов формування людини як унікальної особистості (Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, О. Киричук, О. Кононко, М. Левківський, В. Сухомлинський та ін.); визначення психолого-педагогічних вимог до реалізації особистісного

підходу в навчанні (К. Абульханова-Славська, В. Давидов, О. Пехота, Л. Проколієнко та ін.); розробка форм особистісно-орієнтованого підходу до навчання (В. Андрєєв, О. Барабанщиков, Л. Деркач, І. Зимня, О. Савченко, М. Феденко та ін.); забезпечення умов особистісно орієнтованого навчання та виховання (В.В. Рибалка, В. Суриков, І. Якиманська та ін.).

Проте у педагогіці й психології залишаються недостатньо дослідженими проблеми комплексного підходу до розробки змісту особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови в шкільних закладах; визначення умов для реалізації творчого потенціалу особистості, формування і розвитку пізнавальних інтересів та форм активності у процесі навчання.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи пояснюється необхідністю всебічного розгляду особистісно-орієнтованого підходу, який передбачає гнучкість у визначенні цілей, враховує особистісні інтереси школярів їх індивідуальні особливості та створює передумови для більшої результативності навчання. Виступаючи в якості нової парадигми освіти, цей підхід забезпечує велику спадкоємність між трьома ступенями школи, а також між школою і ЗВО, дозволяє випускнику в разі досягнення ним граничного рівня використовувати іноземну мову в практичній діяльності відразу після закінчення школи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами: кваліфікаційна робота виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри англійської мови та методики її викладання «Пріоритетні тенденції розвитку методики викладання іноземних мов у середніх та вищих навчальних закладах» (державний реєстраційний номер 0117U006791).

Метою роботи є розкрити зміст особистісно-орієнтованого навчання іноземної мови.

Реалізація мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) систематизувати сучасні загальні тенденції запровадження особистісно-орієнтованого підходу у навчанні англійської мови;
- 2) запропонувати методичні рекомендації до впровадження особистісно-орієнтованих технологій;
- 3) представити практичні розробки щодо впровадження особистісно-орієнтованого підходу у вивченні англійської мови (плани-конспекти уроків, позакласних заходів з англійської мови тощо).

Об'єкт дослідження представляють зміст, форми та методи оволодіння іноземним мовленням.

Предмет дослідження – процес особистісно орієнтованого навчання іноземної мови в шкільному навчальному закладі.

Для з'ясування поставлених завдань та досягнення мети застосовувалися загальнонаукові методи:

а) теоретичні: вивчення та аналіз філософської, педагогічної, лінгвістичної літератури; ретроспективний аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення даних; теоретичне моделювання; праксиметричні (вивчення та узагальнення досвіду, аналіз документів). Вони застосовувалися з метою здійснення аналізу стану проблеми, вироблення концептуальних підходів, обґрунтування і визначення педагогічних умов розвитку мовленнєвої діяльності у старших учнів засобами іноземної мови;

б) емпіричні: цілеспрямоване та систематичне спостереження за навчальною діяльністю дошкільників; констатуючий та формуючий етапи педагогічного експерименту; педагогічне оцінювання рівня сформованості мовленнєвої діяльності у процесі навчання іноземної мови; експериментальна перевірка методики формування і розвитку у старших учнів іншомовного мовлення.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропонований особистісно орієнтований підхід до навчання іноземної

мови в школі може бути використаний педагогами, вчителями-початківцями, студентами під час проходження педагогічної практики у школі.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять роботи з дослідження використання особистісно–орієнтованого навчання іноземної мови Н. О. Алексєєва, Н. Я. Боевої, Н. Жук, М. Є. Кузнєцова, З. В. Кураченко та ін.

Апробацію результатів дослідження здійснено під час доповідей на засіданні кафедри англійської мови та методики її викладання (березень та травень, 2020 року).

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Особистісно-орієнтовані технології викладання англійської мови

Особистісно орієнтований підхід – це система взаємопов'язаних понять, ідей, способів дій забезпечувати і підтримувати процеси самопізнання і самореалізації особистості учня, розвиток його неповторної індивідуальності [8, с. 22].

Особистісно-орієнтований підхід у навчанні вказує на те, що навчання спрямоване на розвиток учня. На відміну від традиційного підходу до навчання, в особистісно-орієнтованому вчитель виступає в ролі організатора і координатора навчальної діяльності, вчитель може бути співрозмовником, дослідником, учителем-експертом, консультантом.

Основні поняття, закладені в принципі особистісно-орієнтованого підходу:

- самоактуалізація,
- індивідуальність,
- суб'єкт-суб'єктні відносини,
- уміння зробити вибір,
- творчість і успіх,
- довіра та підтримка [3, с. 24].

На уроках з особистісно-орієнтованим підходом необхідно направляти учнів на самостійну роботу і самостійні відкриття. На уроках повинні бути створені проблемні ситуації. Завдання повинні бути рівневими, творчими та підібрані так, що у поєднанні єдиної пізнавальної мети та загального змісту вони відрізняються різним

ступенем складності. Таким чином, до досягнення єдиної мети учні йдуть різними шляхами.

Особистісно-орієнтований підхід на заняттях іноземної мови робить особливий акцент на соціокультурній складовій іншомовної комунікативної компетенції [3, с. 36]. Таким чином, реалізується культурознавчий напрям навчання, учні долучаються до культури країни мови, що вивчається, а також вивчають культуру своєї країни. Тому підвищуються вимоги до рівня навченості учнів іноземної мови.

У сучасному світі передбачається вивчення учнями іноземної мови та володіння нею в такій мірі, яка дає можливість мовній взаємодії з носіями мови як в особистісному спілкуванні, так і на рівні міжнародного співробітництва.

Навчаючи іноземної мови, слід враховувати здатність учнів, а також їх плани на майбутнє. У зв'язку з цим є два рівні: загальноосвітній та профільний (спрямований на обрану професію і навчання у ВНЗ). Таким чином, особистісно-орієнтований підхід має гнучкість під час постановки цілей, врахування індивідуальних особливостей учнів і передбачає результативність у навчанні. Такий підхід у навчанні сприяє безперервному навчанню: три ступені шкільної освіти переходять у навчання у ВНЗ, дозволяючи випускнику школи досягти максимального рівня знань англійської мови.

Зміст навчання особистісно-орієнтованого підходу полягає в таких напрямках:

- 1) компонентний склад змісту навчання робить наголос на розвитку творчого потенціалу учня та його ціннісних орієнтацій;
- 2) іншомовний матеріал змісту навчання спрямований на актуальні для учнів проблеми та інтереси, з урахуванням їх віку;

Для цього ретельно відбирається автентичний текстовий матеріал, а також аудіо та відео матеріал, широко використовуються ресурси Інтернету.

3) відбір матеріалу передбачає деяку надмірність і виділення двох рівнів: рівня пред'явлення і рівня попиту, який трохи нижче рівня пред'явлення, адже враховуються можливості і потреби учнів. Такому чином здійснюється індивідуальний підхід до учнів, що ставить їх у ситуацію вибору, спонукає до більшої активності.

4) проблемна подача матеріалу спрямована на використання різних підручників та інших носіїв інформації. Таким чином, учні самостійно витягують матеріал, вивчають його, синтезують і узагальнюють. При навчанні граматиці часто тема формулюється у вигляді проблеми, самостереження, все це сприяє розвитку особистості, її самосвідомості, самооцінки.

5) матеріал повинен бути безпосередньо пов'язаний з особистим досвідом учнів, з їх емоціями і почуттями; повинен спонукати учнів до висловлення власної думки, оцінки, що стимулює формування ціннісних орієнтацій [11, с. 22].

Таким чином, особистісно-орієнтований підхід пред'являє високі вимоги до відбору змісту навчання та до його методичної організації. Тому виникає необхідність поставити в центр навчання учня, роблячи його активним суб'єктом діяльності, при цьому організовуючи його взаємодію з іншими учнями і роблячи навчальний процес практично спрямованим.

Практична спрямованість передбачає використання таких технологій як «навчання в співпраці» та «метод проектів» [16, с. 277]. При такому навчанні між учителем і учнями створюються особливі відносини, що складаються з діяльності не тільки урочної, а й позаурочної. У центрі освітнього процесу стає учень з його інтересами і особистісною структурою свідомості. На підставі сказаного можна зробити висновок про те, що система освіти, ґрунтуючись на особистісно-орієнтованій концепції, спрямована на створення умов, в яких учень зміг би розвивати власну універсальну сутність, свої

природні сили. Щоб практично проілюструвати це положення, наведемо як приклад результати проведеного J. Lompscher (Learning Activity and Development) аналізу двох можливих освітніх парадигм: навчання як «передача знань, навичок і умінь» і навчання, націлене на «вільне розкриття особистості».

При особистісно-орієнтованій спрямованості освіти її зміст повинен виконувати такі функції:

- сприяти засвоєнню учнями соціального досвіду, тобто знань, навичок і умінь, які необхідні йому для нормальної життєдіяльності в суспільстві, конкретному соціумі;

- стимулювати здатність учня до вільного і креативного мислення;

- формувати в учня світогляд, створювати цілісну картину світу;

- розвивати вміння усвідомлено планувати свій розвиток, розуміти динаміку останнього і самостійно вчитися;

- розвивати в учня систему особистісних властивостей і якостей, що сприяють його саморозвитку: мотивацію, рефлексію, системні знання як засіб контролю сформованості картини світу та ін. [53, с. 87].

На думку Г. Карпової головною відмінністю особистісно-орієнтованої освітньої технології від традиційної «знання-орієнтованої» є те, що «освітньо-розвиваючий ефект тут не може бути досягнутий тільки за рахунок включення учнів в предметну діяльність, як це відбувається в технологіях навчання, заснованих на концепціях поетапного формування розумових дій, змістовного узагальнення, укрупнення дидактичної одиниці» [4, с. 43].

Суб'єктивне сприйняття реальності відображає освіту на особистісному рівні. Особистісно-орієнтований підхід теоретично ґрунтується на виявленні умов реалізації особистісно-розвиваючих функцій освітнього процесу, у визначенні цільових, змістовних і процесуальних характеристик системи освіти. При цьому виникає

необхідність спиратися на фундаментальні дидактичні дослідження, що розкривають природу педагогічного знання, цілісність освітнього процесу, особистісно-розвиваючі функції навчання, сутність педагогічної діяльності. В численних нормативних документах, в пояснювальних записках до програмам вказується, що навчання предмету формує знання, уміння, розвиває особистість учня.

Новою метою сучасної системи освіти є процесформування особистості. Особистість представлялася як зразок, що виконує замовлення товариства, який має стандарт освіченості та поведінки. Ідеальним поєднанням є гармонійне співвідношення державних стандартів і особистісного саморозвиваючого початку.

Крім стандартних компонентів різні концепції освіти включають в себе емоційно-ціннісні та особистісні елементи. Враховуючи цей факт, В. Серіков вважає, що цілісне, яке реально представляє перед суб'єктом зміст освіти, складається з двох елементів:

1) дидактичного (з переробленого соціально-культурного досвіду, існуючого до і незалежно від процесу навчання у вигляді навчально-програмних матеріалів (освітній стандарт);

2) особистісного досвіду (набувається на основі суб'єкт-суб'єктного спілкування і обумовлених ним ситуацій, що виявляється в формі переживання, смислотворчості, саморозвитку [Особистісно-орієнтована освіта, URL]).

Як ми бачимо з вищесказаного, навчання іноземної мови вимагає особистісно-орієнтованого підходу, адже весь процес навчання іноземної мови спрямований на розвиток індивідуальної мови учня, оскільки його мова є засобом самовираження, вираження його індивідуальних почуттів, емоцій, поглядів. Особистісно-орієнтований підхід в навчанні іноземної мови, на нашу думку, може бути визначений наступним твердженням: будь-яке висловлювання учня має бути по можливості природно мотивованим, тобто виходити з внутрішнього «я»

[9, с. 23]. Вільне спілкування іноземною мовою є найголовнішою наміченою метою сучасної програми навчання. Саме для розвитку комунікативної компетенції учнів виникає необхідність навчати їх вільно говорити мовою.

Сучасний учень є особистістю, зацікавленою багатьма аспектами: він хоче знати про культуру інших країн, багато подорожувати і спілкуватися, прагне бути всебічно розвиненим, а, отже, учень розширює свій кругозір, отримуючи доступ до культурних цінностей нової для нього країни.

У сучасних умовах зміст освіти реалізується за допомогою різноманітних технологій, метою яких є не тільки трансляція знань, а й виявлення, розвиток творчих здібностей кожного учня, стимулювання його самостійної продуктивної навчальної діяльності.

1.2. Методичні рекомендації до впровадження особистісно-орієнтованих технологій

Вивчення іноземних мов стає головною метою сучасного суспільства. Під час вивчення іноземних мов можна зіткнутися з багатьма труднощами. Як і раніше основними труднощами є недолік усної практики в розрахунку на кожного учня групи, відсутність необхідної індивідуалізації та диференціації навчання [24, с. 84].

Особистісно-орієнтоване навчання устаршій школі допомагає виключити ці труднощі з процесу навчання. Тому, від педагога потрібно не тільки визнання за кожним учнем своєрідності його особистості, а й перегляд ряду його професійних позицій:

1) Суб'єктний досвід. Викладач пропонує знання в суворій логічній послідовності і виставляє такі ж вимоги до учня, вважаючи, що вони йому ще не відомі. Але будь-які нові знання повинні бути заснованими на суб'єктному досвіді учнів, їх інтересах, схильностях, прагненнях та

індивідуально значущих цінностях. Це визначає особливість сприйняття і усвідомлення навколишнього світу. В процесі взаємодії на занятті відбувається не тільки односторонній вплив педагога на учня, а й зворотний процес. Учень як носій суб'єктивного, особисто значущого для нього досвіду повинен мати можливість максимально скористатися ним, а не просто беззастережно приймати все, що повідомляє викладач [27, с. 53]. У такій ситуації викладач та учень знаходяться в рівному становищі і є рівноправними партнерами.

Основною ідеєю особистісно-орієнтованого заняття є розкриття змісту індивідуального досвіду студентів. Викладач при такому підході повинен шанобливо ставитися до будь-якого висловлювання студента за змістом теми, що вивчається. Його завдання також продумати не тільки, який матеріал він буде повідомляти, але і які змістовні характеристики з приводу цього матеріалу можливі в суб'єктному досвіді учнів (як результат їх попереднього навчання у різних викладачів та власній життєдіяльності).

2) Знання психофізичних особливостей. При підготовці до будь-якого уроку викладач підбирає дидактичний матеріал для роботи на уроці, при цьому матеріал повинен володіти різним ступенем складності. Виникає необхідність виявляти об'єктивну складність матеріалу, а також інтерес учнів до предметного змісту та їх індивідуальні можливості при виконанні пропонованих на уроці тренувальних, творчих, проблемних завдань [27, с. 53].

При особистісно-орієнтованому підході підбір завдання для заняття вимагає дотримання обліку індивідуальних переваг кожного учня в роботі з цим матеріалом. Крім того, важливе значення має прояв індивідуальної вибірковості учня в роботі з навчальним матеріалом. Навчальний матеріал необхідно гнучко використовувати в процесі заняття, тільки в цьому випадку урок буде особистісно-орієнтованим.

3) Рівноправні партнери. Традиційно спілкування на уроці зводиться до того, що викладач запрошує або навіть змушує учнів робити те, що він запланував, відповідно до вимог програми, тематичного або календарного планування. Цього не можна уникнути, це загальна вимога до навчального процесу. Однак на уроці можна побудувати спілкування таким чином, що учень може сам вибрати найбільш цікаве для нього завдання або завдання з точки зору змісту, виду і форми, і тим самим найбільш активно проявити себе на занятті. Для цього вчитель повинен відносити до фронтальних методів роботи на уроці тільки інформаційні завдання (установчі, зміст-інструктивні), а до індивідуальних методів – всі форми самостійної, групової (парної) роботи [27, с. 54].

У цьому випадку викладач повинен враховувати не тільки когнітивні, а й емоційно-вольові та мотиваційні особливості учнів, можливість їх прояву в ході заняття. Тому, готуючись до уроку виникає необхідність заздалегідь планувати всі можливі типи комунікації, з урахуванням цілей навчання, всіх форм співпраці між учнями, враховуючи їх оптимальну особисту взаємодію. На уроці в традиційній формі вчитель зосереджується на колективних (фронтальних) методах роботи, а на особистісно-орієнтованому занятті він бере на себе роль координатора, організатора самостійної роботи групи, розподіляючи учнів по підгрупам і їх особисті якості, для того, щоб створити найбільш сприятливі умови для прояву цих особистих якостей. Для цього необхідна спеціальна підготовка.

Критерії аналізу особистісно-орієнтованого уроку в школі:

- створення викладачем на початку уроку позитивного емоційного настрою на роботу;
- повідомлення учням не тільки теми уроку, а й цілей, форм організації їх діяльності;

- гнучка організація навчальної діяльності студентів в залежності від цілей уроку або його етапів: повідомлення матеріалу, виконання творчих завдань, взаємоперевірка, аналіз роботи один з одним з урахуванням їх індивідуальних особливостей;

- стимулювання учнів до вибору різних способів виконання завдань;

- використання різноманітного дидактичного матеріалу, що дозволяє учневі проявляти особистісну вибірковість до типу, виду та форми навчального завдання, характеру його виконання;

- активізація суб'єктного досвіду учня, його використання в процесі уроку;

- аналіз відповіді учня не тільки з позиції правильності, але і з урахуванням того, як учень міркував, яким способом вирішував, де і чому помилився, чи висловив оригінальні міркування;

- переважна форма спілкування з групою (діалог, полілог);

- бажані вчителем форми роботи з групою: перевірка домашніх завдань, виклад знань, самостійна робота з підручником, колективне вирішення творчих завдань, взаємоперевірка учнями виконаного завдання, аналіз різних способів вирішення тощо. [34, с. 37].

При вивченні іноземних мов найбільш значущі результати дає технологія співпраці. Ця технологія дозволяє створити на уроці творчу атмосферу, де кожен учень залучений в активний пізнавальний процес.

Метою навчання іноземної мови в школах є оволодіння комунікативною компетенцією, тобто навчання спрямоване на практичне оволодіння іноземною мовою. У процесі навчання іноземної мови в свідомості учня повинна сформуватися система мови [31, с. 23]. Для ефективного навчання усного мовлення учнів необхідні певні методи, прийоми і технології навчання. Залежно від здібностей учнів виникає необхідність враховувати індивідуалізацію і диференціацію навчання.

На заняттях викладач повинен виділяти час пізнавальної активності учнів під час навчання різних видів мовленнєвої діяльності. Специфіка предмета англійської мови повністю відповідає цьому підходу. Тому на заняттях з іноземної мови викладач повинен в рівній мірі приділяти увагу формуванню навичок розмовної мови, читання, писемного мовлення та навичок аудіювання.

Навчання у співпраці «*cooperative learning*» є одним з способів організації самостійної роботи учнів. Зарубіжні педагоги розробили ряд методик з організації навчальної діяльності учнів, основною ідеєю яких є самостійна робота учнів у малих групах [35, с. 59]. На зміну фронтальним видам робіт приходять індивідуальні, парні та групові. Робота учнів у групі від 2 до 5 осіб над одним завданням, робота над одним проектом учнів, об'єднаних однією ідеєю виявляються набагато продуктивніше пояснювально-ілюстративного та репродуктивних методів.

П'ять років напруженої дослідницької та практичної праці знадобилося педагогам Каліфорнії, щоб прийти до цього висновку. Учні в групах розробляють план спільної діяльності, визначають джерело інформації, способи досягнення мети, розподіляють ролі, висувають і обговорюють ідеї [58, с. 63]. Усі учні беруть участь в певних пізнавальних діях, самі «доходять» до висновків, разом обговорюють складні питання. Навчання в співробітництві є моделлю для використання невеликих груп студентів у класі. У процесі такого навчання всі завдання формулюються таким чином, що всі члени групи взаємопов'язані і взаємозалежні, але в той же час несуть самостійну відповідальність за свою роль в групі. Роль викладача на таких уроках полягає в координації процесу, він може в потрібний момент об'єднати всіх учнів в класі, дати необхідні пояснення у важких ситуаціях.

Технологія співпраці дозволяє найбільш ефективно досягти прогнозованих результатів навчання і розкрити потенційні можливості

кожного учня. Враховуючи специфіку іноземної мови, можна відзначити, що технологія співпраці може забезпечити необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності кожного члена групи, надаючи кожному учню можливість усвідомити, осмислити новий зміст освіти. Ця технологія дозволяє найбільш ефективно досягти прогнозованих результатів навчання і розкрити потенційні можливості кожного учня.

Враховуючи специфіку іноземної мови, можна відзначити, що технологія співпраці може забезпечити необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності кожного члена групи, надаючи кожному учню можливість усвідомити, осмислити новий мовний матеріал, отримати достатню усну практику для формування необхідних навичок і умінь [39, с. 34].

Навчання у співпраці або «*cooperative learning*», навчання в малих групах належить до технологій гуманістичного спрямування в педагогіці. Основна ідея цієї технології – створити умови для активної спільної навчальної діяльності учнів у різних навчальних ситуаціях.

Учні можуть бути різного рівня в одній групі, одні швидко «схоплюють» всю інформацію і всі пояснення вчителя, легко опановують лексичним матеріалом, комунікативними вміннями, іншим потрібно не тільки значно більше часу на осмислення матеріалу, але й додаткові приклади, роз'яснення. Такі учні соромляться задавати питання при всьому класі, а часом просто і не усвідомлюють, що конкретно вони не розуміють, не можуть сформулювати правильно питання. Якщо в таких випадках об'єднати хлопців в невеликі групи по 3-4 людини і дати їм одне загальне завдання, обумовивши роль кожного учня групи у виконанні цього завдання, то виникає ситуація, в якій кожен відповідає не тільки за результат своєї роботи, але і за результат всієї групи. Тому слабкі учні намагаються з'ясувати у сильних всі незрозумілі ними питання, а сильні учні зацікавлені в тому, щоб всі

члени групи: і слабкі учні розуміли матеріал. Таким чином, сильні учні надають допомогу вчителю, ліквідуються прогалини спільним зусиллями. Це також сприяє психологічній взаємодії в колективі, що є важливим при навчанні.

Наприклад, при навчанні нового граматичного матеріалу доцільно організувати роботу таким чином, що в групі знаходиться 3-4 учні, один з яких обов'язково є сильним. Група отримує завдання, виконуючи яке їх діяльність буде вважатися успішною при умови оволодіння матеріалом усіма членами групи; успіх або неуспіх одного відбивається на результатах всієї групи. Оцінка за виконання цього загального завдання ставиться також одна на групу.

Основна ідеологія навчання у співпраці була детально розроблена трьома групами американських педагогів з Університету Джона Хопкінса (Р. Славін), Університету штату Міннесота (Роджер Джонсон і Девід Джонсон), групою Дж. Аронсона, Університет штату Каліфорнія [58, с. 69]. Відтоді педагоги різних країн світу орієнтуються на навчання у співпраці, тому що сама ідея навчання у співпраці надзвичайно гуманна і педагогічна за своєю суттю.

На практиці доведено, що при такому підході до навчання, як спільне, набагато легше і цікавіше вчитися. Така ефективність навчання стосується не тільки їх успіхів у навчанні, а й їх морального розвитку. Технологія співпраці заснована на допомозі другу, спільному вирішенні проблем, спільному переживанні радості і успіху або невдач. Головна ідея навчання у співпраці – вчитися разом, а не просто щось виконувати разом.

Існує багато різноманітних варіантів навчання, однак необхідно дотримуватися основних принципів навчання у співпраці:

– групи учнів формуються вчителем з урахуванням психологічної сумісності дітей. При цьому в кожній групі повинні бути і сильні і слабкі учні, дівчатка і хлопчики. При злагодженій та ефективній роботі групи

міняти їх склад немає необхідності. Однак якщо робота в групі не є продуктивною, то склад групи можна змінювати від уроку до уроку. Ролі в групі зазвичай розподіляють самі учні, але вчитель може дати рекомендації. Під час цієї роботи оцінюється вся група цілком, а не кожен учень окремо;

– учня, який повинен буде відзвітувати за завдання обирає учитель. Бажано обрати більш слабкого учня для цієї ролі, тому що, якщо він зможе доповісти результати спільної роботи і відповісти на питання, то можна з упевненістю стверджувати, що група впоралася з завданням, мета уроку досягнута [42, с. 81].

У сучасній практиці викладання іноземної мови ефективно застосовуються різні варіанти навчання у співпраці, які сприяють залученню учнів до інтерактивної діяльності на уроках. Основним варіантом навчання у співпраці є навчання в команді (Student Team Learning), «ажурна пила, машинна ножівка»(Jigsaw) навчання під девізом «Вчимося разом» (Learning Together) і дослідницька робота учнів у групах [45, с. 125].

Student Team Learning (STL), (тобто навчання в команді) полягає в тому, що вчитель пояснює новий матеріал, а потім пропонує учням в групах його закріпити. Створюються кілька підгруп учнів, яким дається певне завдання, необхідні опори. Завдання виконується або по частинах (кожен виконує свою частину), або по «верхівці», тобто кожне наступне завдання виконується наступним учнем. При цьому виконання будь-якого завдання пояснюється вголос учнем і контролюється всією групою. Успіх або не успіх всієї групи залежить від індивідуальної відповідальності кожного її члена. Учні стежать один за одним, допомагають один одному. Після завершення завдання всіма групами вчитель організовує або загальне обговорення роботи над цим завданням різними групами (якщо завдання було однакове для всіх груп) або розгляд завдання кожною групою, якщо завдання були різні. Коли

вчитель переконується, що матеріал засвоєний усіма учнями, він дає тест на перевірку розуміння і засвоєння нового матеріалу. Тест учні виконують індивідуально поза групою. Оцінки за індивідуальну роботу підсумовуються у групі, і виставляється загальна оцінка. Таким чином, і сильний і слабкий учень можуть принести групі однакові бали. Змагаються не сильні зі слабкими, а зі своїми власними раніше досягнутими результатами [37, URL].

Можна виділити такі принципи навчання Student Team Learning:

- нагороди або «*team rewards*». Групи отримують одну оцінку на всіх за їх спільну діяльність на занятті. В процесі роботи групи не змагаються, тому що всі команди мають різний рівень. Важливий сам результат, тобто донесення отриманої та обговореної інформації до учнів своєї міні-групи та групи в цілому;

- особиста відповідальність. Кожен учень несе персональну відповідальність за завдання, тому що успіх і неуспіх групи залежить від результату кожного члена групи. Це стимулює учнів до взаємодопомоги. Кожен член групи повинен відчувати себе експертом з проблеми своєї групи;

- рівна можливість для досягнення успіху. Кожен учень приносить бали своїй групі, з кожним разом покращуючи свій результат. Таким чином, йде порівняння не з результатами інших учнів, а зі своїми власними результатами, досягнутими раніше. Все це дозволяє їм відчувати себе повноправними членами групи і стимулює бажання розвиватися [37, URL].

До інших варіантів організації навчання в співпраці можна віднести:

- індивідуально-групову роботу (Student-Teams-Achievement Divisions-STAD)

- командно-ігрову (Teams-Games-Tournament - TGT) [37, URL].

У першому випадку учні розбиваються на групи по чотири людини (обов'язково різні за рівнем навченості, дівчатка і хлопчики). Учитель пояснює новий матеріал, а потім пропонує учням в групах його закріпити, постаратися розібратися, зрозуміти всі деталі. Таким чином, організовується робота з формування орієнтовної основи дій для кожного учня. Завдання виконується, як і в попередньому випадку, або по частинах (кожен учень виконує свою частину), або кожне подальше завдання виконується наступним учнем, починати може або сильний учень, або слабкий. При цьому виконання кожного завдання пояснюється кожним учнем і контролюється всією групою [37, URL]

Після виконання завдань усіма групами, вчитель дає тест на перевірку розуміння нового матеріалу. Завдання тесту учні виконують індивідуально, поза групою. При цьому виникає необхідність диференціювати складність завдань для сильних і слабких учнів за складністю та обсягом. Але в цьому випадку кожен учень оцінюється персонально і його відмітка не впливає на результати групи.

При командно-ігровій діяльності вчитель пояснює новий матеріал, організовує групову роботу для формування орієнтування, але замість індивідуального тестування пропонує щотижневі змагальні турніри між командами. Для цього організовуються «турнірні столи» по три учні за кожним столом, рівні за рівнем навченості (слабкі зі слабкими, сильні з сильними). Завдання даються диференційовані за складністю та обсягом. Переможець кожного столу приносить своїй команді однакову кількість балів незалежно від «рівня» столу. Та команда, яка набирає більшу кількість балів, оголошується переможцем турніру з відповідним нагородженням. На уроках іноземної мови це можуть бути найрізноманітніші види письмових робіт учнів: тести граматичні, лексичні; невеликі перекази прочитаних текстів; твори, усні види робіт, якщо навчання ведеться в мовній лабораторії, де можна записати на диск діалоги учасників турнірного столу [49, с. 38].

Наступний варіант навчання у співпраці – це «пила», назва цієї технології «*Jigsaw*» ввів Е. Аронсон в 1978 році [Методи навчання в URL]. На етапі творчого застосування мовного матеріалу учнів поділяють на групи або так звані «*Home Groups*» по три людини в групі. Кількість учнів у таких групах залежить від кількості пропонованих текстів. Кожен з учнів обирає один із запропонованих текстів і виконує завдання, що відносяться до нього. Метою роботи цього етапу є самостійне ознайомлення з текстом з метою загального охоплення змісту, повного розуміння або вилучення конкретної інформації (мета може варіюватися в різних текстах) і виконання завдань, пов'язаних з перевіркою розуміння прочитанного [37].

Другий етап роботи проходить в експертних групах або так званих «*Expert Groups*». Принцип роботи полягає в тому, що всі хлопці, які працювали над першим текстом об'єднуються в першу групу, всі, хто працював над другим текстом – у другу групу, а ті, які працювали над третім текстом – у третю групу.

Експертні групи мають свої цілі:

- по-перше, порівняти відповіді, до яких вони прийшли під час самостійної роботи в початкових групах, і прийти до єдиної думки;
- по-друге, спільно підготувати такий варіант переказу тексту, з яким кожен член групи повернеться до своєї первісної групи [52, с. 124].

Підготовка кожного члена експертної групи залежить від їх спільної роботи, в якій сильніші учні повинні допомагати і роз'яснювати зміст тексту учням, у яких виникають труднощі в розумінні тексту. Таким чином, готується завдання, з яким учні повернуться в «*Home Groups*» [52, с. 124].

Третій етап роботи полягає в поверненні учнів у свої групи, де вони по черзі переказують свої тексти. Ланцюг роботи на цьому етапі – кожен учень повинен не тільки познайомити інших членів групи зі змістом свого тексту, а й допомогти їм усвідомити його. Всі три учні в

«*Home Groups*» висловлюються за своїми текстами, потім вони разом обговорюють і підсумовують отриману інформацію. Таким чином, результатом такої інтерактивної діяльності учнів є володіння інформацією всіма трьома членами групи; учні можуть відповісти на будь-які питання вчителя за всіма трьома текстами, або проводиться усне або письмове контрольне опитування за темою.

На заключному етапі, який проводиться фронтально, учитель може попросити будь-якого учня команди відповісти на будь-яке питання за темою. Причому питання може задавати не тільки вчитель, а й члени інших груп. Учні однієї групи можуть доповнювати відповідь свого однокласника, вносити корективи в його відповідь. Доповнення враховуються загальним заліком. Учитель веде облік балів, оголошуючи лише кінцевий результат, щоб не перетворювати саме обговорення, дискусію в спосіб заробляння балів. Весь процес повинен бути цілком природним обговоренням [52, с. 127].

Навчання під девізом «вчимося разом» (*Learning Together*) було розроблено в університеті Мінесота в 1987 р. Клас розбивається на різні за рівнем навченості групи по 3-5 чоловік. Кожна група виконує одне завдання, яке є частиною однієї великої теми, над якою працює весь клас. У результаті інтерактивної діяльності учнів відбувається засвоєння матеріалу в повному обсязі. В середині групи учні самостійно визначають ролі кожного у виконанні загального завдання.

Група має подвійне завдання:

- академічне – досягнення пізнавальної, творчої мети,
- соціальне – здійснення в ході виконання завдання певної культури спілкування.

Таким чином, вчитель контролює не тільки успішність виконання завдання, а й характер спілкування між собою, спосіб надання допомоги один одному. По ходу роботи групи спілкуються між собою в процесі колективного обговорення, уточнюючи деталі, пропонуючи свої

варіанти, задаючи один одному питання. Вся лексика, необхідна для вивчення даної теми, повинна бути засвоєна в ході попередніх уроків. Тому на цьому уроці йде мовна практика, комунікативна діяльність. Основні принципи: нагороди всій команді, індивідуальний підхід, рівні можливості.

Група отримує нагороди в залежності від досягнень кожного учня. Тому і в цьому випадку завдання в групах диференціюються за складністю та обсягом. Обов'язковою залишається вимога активної участі кожного члена групи в загальній роботі, але відповідно до своїх можливостей. На думку розробників цього методу, велика увага повинна бути приділена вчителем питанню комплектації груп з урахуванням індивідуальних і психологічних особливостей кожного члена, і розробці завдань для кожної конкретної групи.

У середині групи учні самостійно визначають ролі кожного члена групи. Учитель обов'язково відстежує не тільки успішність виконання академічного завдання групами учнів, а й спосіб їх спілкування між собою іноземною мовою, спосіб надання необхідної допомоги один одному.

Індивідуальна самостійна робота при організації навчальної діяльності за технологією співпраці стає як би вихідною, елементарною часткою самостійної колективної роботи. А її результат впливає на результат групової та колективної роботи. Сформувати групи, дати їм відповідне завдання – це не головний момент процесу навчання у співпраці. Головне це те, щоб учень захотів сам здобувати знання, щоб він був мотивований до цього. Тому проблема мотивації самостійної навчальної діяльності учнів не менш важлива, ніж спосіб організації, умови і методика роботи над завданням [50, с. 57]. Але спільна робота якраз і дає стимул для пізнавальної діяльності, для комунікації, тому що в цьому випадку завжди можна розраховувати на допомогу з боку одногрупників. Учитель може приділити значно більше уваги окремим

учням, оскільки всі учні мають свої завдання і прагнуть виконати їх якомога швидше і ефективніше.

Основні ідеї навчання в команді (Student Team Learning, Jigsaw, Learning Together) – спільність мети і завдань, індивідуальна відповідальність і рівні можливості успіху кожного учня [37, URL]. Це і є особистісно-орієнтований підхід в умовах класно-урочної системи. У практичному плані це – навчання в процесі спілкування учнів один з одним, обов'язково іноземною мовою і спілкування учнів з учителем. Це соціальне спілкування, оскільки в ході спілкування учні по черзі виконують різні соціальні ролі – лідера, виконавця, організатора, доповідача, експерта, дослідника і т. п.

При використанні навчання у співпраці на уроках іноземної мови найважче – домогтися, щоб учні в малих групах спілкувалися іноземною мовою. Однак, при досить наполегливій увазі зі сторони вчителя, ця вимога виконується спочатку з працею, а поступово із задоволенням. Таким чином, навчання у співпраці, яке ми розглядаємо як один з різновидів особистісно-орієнтованого підходу в викладанні іноземної мови, дозволяє вирішити ряд проблем.

У результаті систематичної та цілеспрямованої роботи у співпраці вдається значно збільшити час усної та мовленнєвої практики для кожного учня на уроці, дати шанс кожному учневі сформувати в своїй свідомості систему мови, що вивчається. Учитель виступає в новій ролі організатора самостійної навчально-пізнавальної, комунікативної, творчої діяльності учня. У нього з'являється значно більше можливостей диференціювати процес навчання, використовувати можливості міжособистісної комунікації учнів в процесі їх спільної діяльності для вдосконалення мовних умінь [37, URL].

Важливим моментом є робота з інформацією. Учні повинні вміти самостійно добувати матеріал, осмислювати отриману інформацію, вміти робити висновки, аргументувати їх і вирішувати виникаючі

проблеми. Такий образ сучасного учня, здатного добути знання, осмислити інформацію і поділитися нею з однокласниками. Робота з інформацією іноземною мовою, особливо, якщо врахувати можливості, які відкриває глобальна мережа Інтернет, стає вельми актуальною. Це загально-навчальні інтелектуальні вміння, які засновуються не тільки на уроках іноземної мови. Допомога вчителя полягатиме у відборі та використанні у своїй практиці методів, які орієнтовані саме на такі види діяльності. Навчання в співпраці, як один з основних видів діяльності індивідуально-орієнтованого навчання, здатне допомогти у формуванні таких умінь і одночасно підготувати до більш складних видів діяльності з інформацією при використанні різних методів. Саме тому, ми вважаємо, що навчання у співпраці може бути реалізовано завдяки ігровим прийомам роботи з текстом, рольовим іграм, інформаційно-комунікаційним технологіям та *«мозкового штурму»* на заняттях з англійської мови.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ У ШКОЛІ

2.1. Ігрові прийоми роботи з текстом

В умовах організації штучного мовного середовища на уроці англійської мови робота з текстом видається особливо важливою. Текстова інформація дає основну мотивацію до вивчення іноземної мови в середній школі. Саме текст є основою і моделлю для розвитку умінь учнів висловлювати свої думки в усній і письмовій формі. Учні відповідають на питання до тексту, коментують його зміст, висловлюють свою точку зору на отриману інформацію, складають письмовий варіант власного тексту тощо. У цьому сенсі тексту відводиться, на наш погляд, центральна роль в навчальному процесі.

Однак, робота з текстом на уроці іноземної мови часто являє собою нудне і нецікаве заняття, яке зводиться до читання тексту, його перекладу і відповідей на питання. Такий процес може займати значний час, протікати монотонно і абсолютно не мотивує учня до вивчення мов. Завдання вчителя-організувати роботу з текстовим матеріалом таким чином, щоб учень захотів прочитати його, зрозуміти і висловити про нього свою думку.

Одним з основних стимулів до роботи з текстом іноземною мовою є завдання ігрового характеру. Гра тут виступає не просто розвагою, але способом досягнення певних завдань навчання, формування універсальних навчальних дій. Ігрові завдання створюються за допомогою накладення системи іншомовних вправ, за допомогою яких формуються мовні навички та комунікативно-мовні вміння, на систему розвиваючих ігор, що сприяють розвитку у школярів певних якостей сприйняття, пам'яті, мислення та уяви [26, с. 11].

Взагалі, роль гри в процесі навчання іноземної мови в цілому і при роботі з текстом зокрема важко переоцінити. Гра – це творчість. І сам процес читання визначається багатьма західними лінгвістами як «a process of re-creating the text in the reader's mind», тобто читання вже саме по собі є процес створення чогось нового. Якщо перед-текстові і після-текстові завдання носять творчий характер, то і потреба учнів у творчій діяльності, в пошуках можливих шляхів і засобів актуалізації накопичених знань, навичок і умінь значно зростає.

Процес творчості при виконанні ігрових завдань надає величезний вплив на формування, розвиток і найбільш повний прояв таких якостей, властивостей і рис характеру учня: самовизначення (готовність бути лідером або виконавцем, діячем або спостерігачем); ініціативність; енергійність; життєва активність; самоорганізація і самоконтроль; воля і наполегливість; здатність і готовність до цілеспрямованої дії; працездатність; зібраність; акуратність; здатність і готовність до діяльності з іншими людьми, готовність досліджувати, конструювати, систематизувати [30, с. 17]. Крім цього, ігри дозволяють створити на уроці сприятливий емоційний фон, що веде до зняття мовного бар'єру, сприяє розвитку навчальної мотивації, підвищує інтерес до предмету.

Розглянемо ігрові прийоми, які можна застосовувати під час роботи з текстом.

1. «БІНГО»

Учні отримують таблиці з певними словами з тексту. Прослуховують текст, коли зустрічають слово з таблиці, то відзначають його. Той, хто зазначив всі слова, кричить «Бінго!» [17].

2. «Асоціація»

Учням пропонується наступне завдання до тексту: 1) прочитайте заголовок. Які асоціації виникають після прочитання заголовка цього тексту? 2) Про що цей текст? Ваші припущення. Після читання тексту учні порівнюють свої асоціації з інформацією з тексту [17].

3. «Ключове слово»

Учитель вибирає з тексту 4-5 ключових слова, виписує їх на дошку. Учні висловлюють припущення про те, як вони будуть застосовуватися в контексті. Потім при роботі з текстом перевіряється правильність припущень [17].

4. «Переплутані логічні ланцюжки»

На окремих аркушах виписуються 5-6 фраз, пов'язаних логічно, перетасовуються і пред'являються учням. Пропонується відновити порядок [19].

5. «Пазли»

Учитель попередньо розрізає кілька або один текст і перемішує їх. Учні можуть працювати в групах або окремо. Вони повинні відновити запропоновані їм тексти в потрібній послідовності [17].

6. «Пропущені слова»

Учитель роздає текст з пропусками і список з пропущеними і зайвими словами. Учні можуть працювати в невеликих групах.

7. «Товсті і тонкі питання»

Цей прийом використовується після прочитання тексту, коли учні повинні задати «thin questions», (who...? when...?.what...?), що вимагають однозначних відповідей та «thick questions», (why...? explain why.. If you were...would you...?) припускають пояснення і міркування. Учитель записує питання на дошці і пропонує учням відповісти на них. Ще як варіант учні можуть самі записувати питання (працюючи в групах), обговорювати їх і задавати іншим групам, вибравши найбільш цікаві [17].

8. «Кластер».

Суть цього методу полягає у виділенні смислових одиниць тексту і графічному їх оформленні в певному порядку у вигляді грона. У центрі заголовок тексту, а навколо нього великі смислові одиниці [17].

9. «Редукція тексту»

Учні читають текст з 20-30 речень і скорочують його до 10-12 речень. Головна умова – основний сенс запропонованого тексту повинен бути збережений [17].

10.«Два Тексти»

Учитель пропонує два тексти для прочитання учнями (або читає сам вголос). Тексти за обсягом невеликі, 50 -70 слів (залежно від рівня підготовки учнів). Потім учні намагаються переказати якомога точно перший текст. [17].

11.«Склади свій текст»

Учням пропонується до 10 питань до незнайомого тексту. Відповідаючи на питання, діти повинні скласти невелику розповідь. По можливості кожен учень повинен прочитати свою розповідь вголос, а потім порівняти свої відповіді з оригіналом тексту [17].

12.Метод «Інсерт»

Використовуючи цей прийом, учні роблять позначки на полях при роботі з текстом.

v – якщо те, що ви читаєте, відповідає тому, що ви знаєте

+ нова інформація для вас

– те, що ви читаєте суперечить тому, що Ви вже знали або думали, що знаєте.

? те, що ви читаєте незрозуміло або ви хочете отримати більш докладні відомості [17].

Різноманітність завдань ігрового характеру дозволяє вибрати саме ті з них, які найбільшою мірою відповідають рівню знань учнів, їх віку та інтересам. Нам хотілося б представити варіанти творчих завдань до текстів, орієнтованих на учнів середнього ступеня навчання англійської мови.

1. Доповнити / розширити текст: Expanding the text (to add an adjective in front of every noun / an adverb to every verb etc.; to write some extra clauses or sentences that can be inserted into the text. Написати слова у

будь-якому порядку на дошці і змотивувати студентів до епошуку їх місць у тексті.

2. Скоротити текст: Reducing the text (Get students to reduce the text to EXACTLY (100) words OR reduce the total number of sentences by (50%).

3. Спробувати уявити поведінку героїв у змінених обставинах, наприклад, кілька років потому або запитати, що б стало з героями, якби щось не сталося:» What if « (Write about or discuss how the story would differ if the characters were something other than they are). Gender-bender (Rewrite a scene and change the gender of the characters to show how they might act differently).

4. Переказати текст від імені різних персонажів. Тут учням можна пофантазувати, адже в тексті не може міститися вся інформація про поведінку, місцезнаходження того чи іншого героя.

5. Вікторина «Своя гра» або створення власної вікторини: a quiz game « Jeopardy!» or making your own test (students create their own test or essay questions about the text.

6. Задати свої питання до персонажів: «Just the facts, ma'am!» (Acting as a reporter, ask the students the basic questions to facilitate a discussion: who, what, where, why, when, how?)

7. Описати можливі думки / почуття героя: Dramatic monologue (Create a monologue for a character in a scene. What are they thinking / feeling at that moment? Why?)

8. Написати рекламну брошуру будь-якого місця або закладу з тексту.

9. Написати коротку анотацію до історії, яка могла б послужити вступом.

10. Написати листа автору: Dear author(After reading a book the student (s) write the author).

11. Дати пораду герою (героїні).

12. Написати епілог, версію того, що сталося з героями незабаром (або багато років по тому) після описаних подій: «P. S.»(After you read the story, write an epilogue in which you explain what happened to the character(s) next) [57].

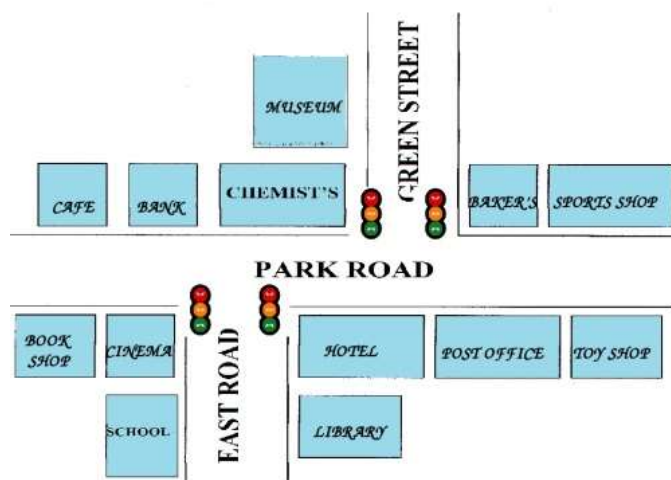
13. Підібрати і озвучити відео ряд, що співвідноситься зі змістом тексту: Interactive Story

14. Взявши за основу ситуацію тексту, написати власний текст в іншому жанрі (eg. as a detective story, as memoirs).

15. Написати текст в стислому вигляді: Business card Book (Write the story in the most compelling way you can on paper the size of a business card).

Варіативність вправ ігрового характеру дозволяє використовувати не тільки їх зразки на уроках англійської мови, а й моделювати власні. Представимо авторську розробку ігрових вправ [57].

1. *T: Look at the map and play a role game. Imagine that you can't find a place you need. Ask your partner how to get to this place.*

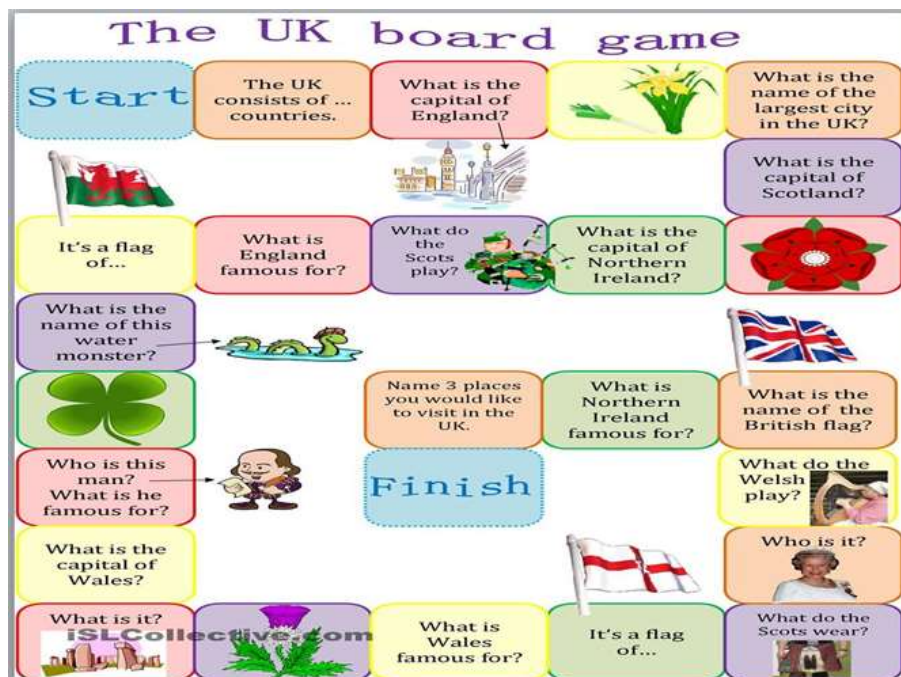

2. *T: Draw a line to match the words.*

P: traffic lights, bicycle lane, yellow lines, seat belt, speed limit, zebra crossing, parking zone, crash helmet.

3. *T: Let's revise what you remember about Britain. Let's play the UK board game which helps us to revise the info about the UK in an enjoyable way.*

4. *T: Do the puzzle and find 8 games. (Учень знаходить слово у себе на картці, потім викреслює на дошці). Write down these words in the first column of our table. Great! Come and colour!*

j	i	g	s	a	w	p	u	z	z	l	e
a	d	o	m	i	n	o	e	s	y	r	w
c	f	e	u	k	o	l	o	a	s	e	d
h	d	s	c	r	a	b	b	l	e	j	a
e	e	t	a	s	h	i	e	f	y	j	r
s	f	m	a	r	b	l	e	s	a	e	t
s	o	k	b	i	l	l	i	a	r	d	s
y	b	a	c	k	g	a	m	m	o	n	u

Також, учням можна запропонувати після вивчення теми «Holidays» вставити пропущені букви у нових лексичних одиницях, що записані на дошці (g_a_ _d_o_ _er, _u_ _t). Дана вправа допомагає закріпити новий вивчений матеріал. Вчитель запитує у класу «What is missing?» і учні повинні відгадати.

Для активізації пам'яті щодо вивчення граматичного матеріалу Past Continuous, учням пропонується за серією картинок, розповісти, які події відбувалися вживаючи вказаний граматичний час: describe the action on the pictures using Past Continuous tense

Гра на повторення вивчення нової лексики за темою «Dishes». У даній грі потрібно закінчити фразу новими словами, які позначають лексичні одиниці їжі або процесу приготування.

1. My sister prepared the soup
2. My sister prepared the soup with meat
3. My sister prepared the soup with meat and broccoly

Після вивчення теми «Зовнішність людини», можна запропонувати наступні ігрову вправу. Choose words that characterize your friend, you, and write them in two columns. Ask each other the question “What are you like?” and answer: Do you have the same words? Are there any couples in the class that match all the words?

Розумне використання ігрових технологій при роботі з текстом на уроках іноземної мови і поєднання їх з іншими технологіями і прийомами сприяє ефективному і якісному засвоєнню матеріалу і робить радісним сам процес пізнання, який стає потребою.

2.2. Рольові ігри

Широке використання ігрової діяльності при організації навчання в середніх класах пов'язано з віковими психологічними особливостями учнів. Одним з видів такої діяльності є рольова гра. Вона сприяє активному залученню всіх дітей в процес навчання, забезпечує

концентрацію уваги учнів протягом заданої ситуації. На думку багатьох сучасних педагогів і психологів, рольова гра відіграє провідну роль у формуванні та розвитку вміння грамотно і впевнено будувати монологічне висловлювання, вести діалог, сприяє підвищенню рівня лінгвістичної компетенції [12, с.10].

На думку багатьох учених розвитку лінгвістичної компетенції сприяє використання рольових ігор на уроках англійської мови. Дослідження вітчизняних і зарубіжних учених-філософів, соціологів, істориків культури (Гайнц Лібшер, Георг Клаус, К. Юсупов, В. Істомін, В. Устименко, Д. Узнадзе та ін.) розглядають своєрідність рольової гри. Дослідники відзначають цінність і значення рольової гри у формуванні соціальної поведінки, самоствердження людини, можливість прогнозування його поведінки в ситуації спілкування.

Л. Виготський доводив, що між промовою і грою існує двосторонній зв'язок. З одного боку, мова розвивається і активізується в грі, а з іншого — сама гра розвивається під впливом розвитку мови [18, с.15]. На переконання професора М. Львова, вивчення мови лише як інформаційного засобу не впливає на розвиток мовного чуття і, отже, не сприяє формуванню особистості. О. Лівшец називає рольову гру прийомом навчання нового покоління. А. Макаренко писав: «гра має важливе значення в житті дитини... виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі». Письменник М. Горький стверджував, що «гра – шлях до пізнання світу, в якому вони живуть і який покликаний змінити [25, с.26].

Рольова гра сприяє:

- оволодінню учнями елементами спілкування;
- створенню умов для успішного оволодіння навчаються тим вмінням, які важко формуються;
- розвитку пізнавальних інтересів;

- усвідомленому засвоєнню мови, а не його механічному запам'ятовуванню;
- вирішенню не тільки практичних, а й виховних завдань;
- розвитку самостійності учнів;
- значно поліпшуються можливості мовної практики;
- представляє максимум часу для мовної практики на занятті [25, с.26].

Головними структурними компонентами рольової гри є:

- сюжет, який являє собою відображення дитиною навколишньої дійсності;
 - зміст – це те, що відтворюється дитиною як центральний і характерний момент діяльності і відносин між дорослими в їх діяльності, та розвиток і ускладнення якого здійснюється за такими напрямками:
 - посилення цілеспрямованості, а значить, і послідовності, зв'язності зображуваного;
 - поступовий перехід від розгорнутої ігрової ситуації до згорнутої, узагальнення зображуваного в грі (використання умовних і символічних дій, словесних заміщень);
 - роль – засіб реалізації сюжету [7, с. 19].

Рольова гра може бути успішно використана на всіх типах сучасного уроку (уроках закріплення вивченого матеріалу, уроках застосування отриманих знань, уроках узагальнення і систематизації знань, комбінованих уроках).

Цілі навчання англійської мови визначаються через підвищення лінгвістичної компетенції:

- розуміти мову носіїв мови;
- володіти усним діалогічним мовленням;
- аргументувати свою точку зору; головне при проведенні рольової гри-створити ситуацію спілкування[7, с. 20].

Рольові ігри повинні бути цікавими і максимально наближеними до життєвих ситуацій. Уроки-рольові ігри – це навчальні заняття широкої сфери застосування, що сприяють посиленню мотивації навчання, формуванню пізнавальної діяльності школярів, поглибленню і розширенню знань, підвищенню лінгвістичної компетенції, переносу творчого навчального матеріалу в практичну діяльність учнів. Рольові ігри проводяться на заключних етапах вивчення теми (розділу), можуть бути організовані в різних ігрових формах:

- урок-подорож,
- урок-екскурсія,
- урок-казка,
- урок-презентація,
- урок-інтерв'ю,
- урок-аукціон і т.д. [7, с. 20]

Рольові ігри можна розділити на дві групи. У першу групу входять фонетичні, лексичні, граматичні ігри. Основна мета даних ігор – навчити учнів правильної та красивої мови. Наприклад, за допомогою фонетичних ігор коригується вимова, за допомогою лексичних розширюється словниковий запас, необхідний для реалізації мовної діяльності тощо.

Друга група – це творчі рольові ігри. Основна мета – розвинути в учнів швидку реакцію на ту чи іншу ситуацію в спілкуванні, а також організувати здатність використовувати свої навички та вміння в подальшому вивченні іноземної мови. У структурі рольової гри виділяються три основних етапи: підбір і розподіл ролей, вибір вихідної ситуації і самі рольові дії.

Розглянемо декілька прикладів використання рольової гри на уроках англійської мови.

1. Гра «Знайомство з новим учнем»

Мета: активізація раніше вивченої лексики. Ця рольова гра використовується на етапі мовної розминки.

Хід гри: на першому уроці в 5 класі учні виявляються в ситуації, коли одному учаснику необхідно познайомити свого однокласника з новою ученицею в класі [51, с. 66].

2. Гра «Подорож Лондоном».

Мета: розширення кругозору у галузі лінгво-країнознавчого компонента. Ця гра використовується на заключному уроці за темою «Лондон».

Хід гри: після вивченого матеріалу учні діляться на групи. У кожній групі визначається гід, який розповідає про визначні пам'ятки Лондона. Кожен «турист» задає питання [51, с. 66].

3. Гра «В універмазі».

Мета: активізація лексики в проблемних ситуаціях.

Хід гри: в процесі підготовки до гри учні готують «товар для продажу»: зображують на картках різні предмети одягу, кожна картка забезпечується етикеткою – «Label». На етикетці є позначення: найменування предмета одягу, колір, розмір, матеріал, назва країни виробника, Ціна. [51, с. 67].

4. Гра «Прийом на роботу».

Мета: практика іншомовного спілкування у формі дискусії.

Хід гри: гравці діляться на групи. Один з учасників повинен знайти найбільш підходящу кандидатуру на пропоновану роботу. Методом усного анкетування він визначає можливості та вміння кожного з учасників. Потім, вибирає найбільш гідного і обґрунтовує свій вибір [51, с. 67].

5. Гра «Запитуємо шлях».

Мета: закріплення лексичних навичок.

Хід гри: учасники діляться на пари. Один з учасників заблукав і запитує шлях у поліцейського [28].

6. Гра «Що сталося?»

Мета: закріпити вивчення часів Present Perfect та Past Simple і практикувати в правильному їх застосуванні в усному мовленні.

Хід гри: діти діляться на групи, вчитель роздає однакові картинки. Їх завдання – сказати, що сталося і коли це сталося. Учитель слухає висловлювання кожної групи, а потім показує другу картинку, що пояснює причину події. Переможцем є команда, яка вгадала причини події і правильно вжила час [28].

Звичайно, рольова гра в підгрупах, втім як і в парах, може проводитися по-різному, в залежності від теми і цілей уроку. Іноді саме робота в підгрупах може бути першим щаблем до проведення рольових ігор на більш високому рівні – коли всі учасники розігрують дискусію тощо.

7. Гра «Вікенд».

Мета: активізація навичок і умінь дискутування, обговорення, аргументування, пояснення, переконання іноземною мовою.

Хід гри: учасники гри розробляють маршрут за місто і план проведення вікенду [28].

Кожна група обговорює і представляє свій план. Умови, які повинні бути враховані, можуть бути різними (визначення суми грошей, місць для відвідування, вибір транспортних засобів, спортивного інвентарю для ігор на природі тощо).

8. Гра «Відновлення розповіді»

Мета: формування зв'язного монологічного або діалогічного тексту і активізація відповідних навичок і умінь.

Хід гри: кожен учасник отримує листок паперу з одним реченням з певної розповіді. Йому не дозволяється показувати речення кому-небудь або записувати його, він повинен запам'ятати це речення (на це даються дві хвилини). Потім викладач збирає всі листки і зачитує кожне речення.

Граючі прослуховують їх, а потім кожен з них відповідно до логічної послідовності по черзі називає своє речення. [51, с. 66]

9. Гра «Дієслова і прислівники».

Мета: активізація граматики і лексики в усному мовленні.

Хід гри: гравці утворюють пари. На столі лежать дві стопки карток. В одній стопці картки, на яких написані дієслова, що позначають дії, в іншій – картки з прислівниками, що пояснюють ці дії. Один з гравців бере картку з дієсловом, другий – з прислівником. Кожна пара гравців повинна зобразити перед групою дію, записану на картках. Гравці повинні здогадатися, яку дію вони зображують, які дієслова і прислівники ілюструють, і назвати їх іноземною мовою [28].

Слід підкреслити, що ігри потрібно проводити з самого початку навчання, інакше від ігор не вдасться домогтися бажаних результатів через «бар'єру», що виникає при такій формі спілкування. На наш погляд, саме рольова гра сприяє розвитку і закріпленню інтересу до іноземної мови. Звичайно, тут важлива роль учителя. Він повинен бути завжди коректний, ввічливий, адже сама особистість учителя відіграє велику роль. Саме педагог створює атмосферу на уроці, вільну від страху перед кожним висловлюванням. Обов'язково повинні бути присутніми повага і довіра до кожного учня, ретельне планування уроку з обов'язковим використанням технічних засобів навчання.

Розглянемо декілька вправ після текстового етапу з використанням рольової гри:

Вправа 1. Read the job advertisement. Decide who will be the applicant and who will be the interviewing board. Read your role card and get ready for the interview. The students who have gone through the interview become observants. Exchange your opinions about questions/answers. Avoid being judgemental. Be positive and friendly.

Вправа 2. Read the invitation and imagine you are invited to take part in a TV show called "Do you believe in...?" The show will start in 10 minutes.

Take a role card and get ready to play your role. Take part in the show; try to be as active as possible. Vote on the question in the programme – Do you believe in supernatural phenomena?

Вправа 3. Read the text and imagine you are going to take part in the International Student Science Conference. In turn, you will be a speaker, a participant, an interpreter, and some of you may wish to be the Chair.

Вправа 4. Read the dialogue and work in pairs. Student A is a journalist, student B is Ivan or Jaya. Discuss the advantages and disadvantages of living in New York. Then prepare an interview. Use the words and questions in the Comprehension Check to help you.

Вправа 5. Read the text about an aeroport. Work in groups of two or three. Think of some roleplays in an airport or on a plane. Choose a place and some characters. You can be travellers from different countries, pilots, customs officers...!

Вправа 6. Read the text about the hotel. Work in pairs. Practise some conversations in a hotel, using the ideas above. One of you is the guest, the other is the waiter or the receptionist.

Вправа 7. Read the text about music and musicians. Some of you are members of a group of musicians (classical, pop, jazz). Some of you are journalists who are going to interview the musicians. Musicians: talk together to decide the following – the kind of music you play, the name of your band, who plays what, what has influenced your music, how long have you been together, the records you have made, the countries you have toured. Journalists: work together to think of some questions to ask the musicians. When you are ready, conduct the interview.

Представимо розробку власних рольових ігор.

1. T: It's Mother's day and you want to order some flowers for your mother. Work in pairs. Take roles and act out the dialogue between you and the shop assistant. Use the sentences in the table below.

Shop assistant	Customer
When would you like us to send them?	Hello. I'd like to send some flowers, please. ... (name)
Who are they for?	On the morning of ... (month, date)
All right. That will be £50 including delivery.	They are for (name) at 25 Ushakova Street, Kherson . Here you are. Thank you very much.

1. (Учитель роздає учням заздалегідь підготовлені фотографії з видами Києва, на яких підписані назви місьць англійською мовою і вказана транскрипція.)

T: Imagine that you are a tourist and you are in Kyiv. Get ready to tell us where you are now and what you are doing. Practise in pairs. Use your imagination.

2. T: Imagine it is your English friend's birthday and you want to buy him/her a present. In pairs, act out dialogues. Use the toys and prices in the pictures below to help you.

Рольова гра «Планета друзів»

Спочатку вчитель пропонує дітям об'єднатися в кілька груп і описує їм ігрову ситуацію. Йтиметься про нескінченний космос, в якому знаходиться безліч планет. Кожній команді пропонується заселитися на окрему планету. Суть гри буде полягати в налагодженні життя на безлюдній території. Діти, по черзі виконуючи завдання вчителя, повинні розвивати і облаштовувати свою державу. Завдання такі:

1. Write the planet name and its inhabitants. Describe what they should look like.
2. Draw up the rules of coexistence on the planet.
3. Describe what events are happening on the planet.
4. Suggest solutions to the described situation, if it happened on your planet.

Після того, як усіма групами будуть висловлені їх варіанти поведінки в такій ситуації, необхідно провести колективне обговорення і формулювання загальних правил спілкування між дітьми.

На завершення гри потрібно пропонувати дітям від фантастичної ситуації перейти до реальних подій.

Школярам потрібно описати: яку ситуацію вони програли; якої теми торкнулися; Діти повинні висловити і закріпити правила спілкування в класі. Можна вибрати групу дітей, які запишуть і оформлять ці правила, а потім прикріпити їх в класному куточку.

Найбільше інтерес у дітей викликають, звичайно ж, ігри, в яких вони виконують роль дорослих. Можливі такі варіанти.

Гра на розгадування рухів

Пантомімічне виконання пропонуються 2 учням, які повинні зобразити певну дію або міні сценку. Наприклад: «You are preparing the dinner» Учні відгадують демонстровані дії, наприклад: «What I was doing?» - «You was prepearing the dish».

Учням можна запропонувати розіграти наступні рольові сценки:

1. You should work in pairs. Ivan is a reporter, Maria is recesent. Discuss some opportunities of living in London. Then you must prepare an interview. We can use the words and questions that are written on the board.

2. You should work in pairs of two or three. Describe of some role plays in an airport and describe the function of stuff workers. You can travel to different countries to buy tickets and so on ...!

3. You should work in pairs. Make the dialogue in a hotel, using the phrases above. Nastya is the guest, Mike is the receptionist.

4. Imagine that you are a member of a rock group. Some of you are a reporter and you are going to interview the rocker. Decide the kind of music he or she plays, what has influenced your music, the records he or she has made, the countries he or she has toured.

Ці види рольових ігор сприяють не тільки запам'ятовуванню досліджуваного матеріалу, а й емоційному підйому в класі, адже учні, граючи ту чи іншу роль, бачать можливість застосування цієї ситуації в реальному житті. Крім цього, ретельно продуманий зміст і організаційні форми кожного уроку, застосування сучасних технологій навчання, робота над розвитком усного мовлення учнів, система роботи з формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок за допомогою використання рольових ігор на уроках англійської мови сприяє підвищенню лінгвістичної компетенції.

2.3. Інформаційно-комунікаційні технології

Інформаційні та комунікаційні технології – це «широкий спектр цифрових технологій, що використовуються для створення, передачі та розповсюдження інформації та надання послуг (комп'ютерне обладнання, програмне забезпечення, телефонні лінії, стільниковий зв'язок, електронна пошта, стільникові та супутникові технології, мережі

бездротового та кабельного зв'язку, мультимедійні засоби, а також Інтернет) [15, с. 22].

Дамо визначення поняттю «засоби ІКТ».

Засоби інформаційно-комунікаційних технологій – це програмні, програмно-апаратні і технічні засоби і пристрої, що функціонують на базі мікропроцесорної, обчислювальної техніки, а також сучасних засобів і систем трансляції інформації, інформаційного обміну, що забезпечують операції зі збору, продукування, накопичення, зберігання, обробки, передачі інформації та можливість доступу до інформаційних ресурсів локальних і глобальних комп'ютерних мереж [15, с. 22]

У сучасній педагогічній науці виділяються наступні ІКТ:

- 1) технологія формування інформаційної культури, так само як і виховання і соціалізація засобами масової інформації та комунікації;
- 2) технологія комп'ютерного уроку;
- 3) технологія застосування інформаційно-комп'ютерних засобів в предметному і міжпредметному навчанні;
- 4) технологія освоєння і розробки засобів комп'ютерної підтримки;
- 5) технологія використання мережі Інтернет в навчально-виховному процесі.

Отже, назвемо найбільш часто використовуваними елементами ІКТ в навчальному процесі:

- електронні підручники та посібники, що демонструються за допомогою комп'ютера та мультимедійного проектора,
- інтерактивні дошки, карти та атласи,
- електронні енциклопедії та довідники,
- тренажери та програми тестування,
- освітні ресурси мережі Інтернет,
- DVD і CD диски з картинками та ілюстраціями,
- відео та аудіотехніка,
- електронні презентації,

- інтерактивні конференції та конкурси,
- матеріали для дистанційного навчання,
- науково-дослідні роботи та проекти,
- дистанційне навчання.

Розглянемо їх більш детально.

1. Електронні підручники та посібники, що демонструються за допомогою комп'ютера і мультимедійного проектора. Є два види таких посібників: готові (на дисках, в системі Інтернет) і ті, які вчитель сам готує для конкретного уроку.

1.1. Стало все більше і більше з'являтися готових електронних підручників і посібників на допомогу вивченню іноземної мови. Безсумнівними достоїнствами таких підручників, з одного боку, є і їх мобільність, і доступність зв'язку з розвитком комп'ютерних мереж, і адекватність рівню розвитку сучасних наукових знань. З іншого боку, створення електронних підручників сприяє також вирішенню і такої проблеми, як постійне оновлення інформаційного матеріалу. У них може входити величезна кількість вправ, прикладів і детально ілюструватися, навіть в динаміці, різного роду інформація.

1.2. З огляду на вікові або психологічні особливості конкретного класу, найчастіше вчителю доводиться самому підбирати і складати наочний матеріал. Важливою складовою підготовки матеріалу і подальшого використання комп'ютера або проектора є програма Power Point, яка дозволяє зробити урок більш яскравим на різних етапах і допомагає вчителю пробудити інтерес школяра до англійської мови. Завдяки цій програмі можна використовувати різні інформаційні об'єкти: зображення (слайди), звукові та відеофрагменти. Ефективність роботи зі слайдами, картинами та іншими демонстраційними матеріалами буде набагато вище, якщо доповнювати їх показом схем, таблиць. Використання презентацій в Microsoft Power Point на уроках іноземної мови включає різноманітні види роботи на вивчення лексики,

навчання діалогічного та монологічного мовлення, відпрацювання граматичних явищ. Комп'ютерна презентація, створена з урахуванням психологічних особливостей та інтересів учнів, підвищує продуктивність уроку і мотивує школярів до вивчення англійської мови за рахунок реалізації особистісно-орієнтованого підходу в навчанні, виконання більшої кількості цікавих тренувальних вправ і активізацію лексико-граматичних навичок, економії часу, чіткості і конкретності викладу матеріалу, можливість акцентувати увагу учнів на головних моментах з допомогою звуку, кольору і анімації. На зміну цієї програми приходять он-лайн сервіс Prezi.com. [54]

2) інтерактивні дошки. Інтерактивна дошка – це пристосування, що дозволяє вчителю об'єднати два різних інструменти: екран для відображення інформації і звичайну класну дошку. Така дошка дозволяє вчителю показувати слайди і відео, малювати, робити позначки, креслити різні схеми і таблиці, як на звичайній дошці, вносити будь-які зміни і зберігати їх у вигляді комп'ютерних файлів для подальшої роботи. Використання інтерактивної дошки на уроках англійської мови дозволяє активно залучати учнів до навчальної діяльності, підвищує мотивацію навчання, стимулює творчу активність і сприяє розвитку особистості дитини, розширює можливості пред'явлення навчальної інформації, є ефективним і економним у часі, допомагає учням підготуватися до складання тестів, іспитів, ВНТ (ЗНО).

3) електронний словник поєднує в собі пошук інформації, що цікавить і демонстрацію мовних закономірностей, що і дає можливість засвоїти навчальний матеріал. Майже всі сучасні електронні словники використовують звукові засоби мультимедійних ПК для відтворення вимови.

Ось лише деякі з них словники:

1. Промт (здійснює переклад речень з української на англійську і з англійської на українську).

2. Alternative English Dictionary (постійно оновлюється словник англійського сленгу) .

3. New Words in English (Словник неологізмів англійської мови).

4. Онлайн-словник АБВУД Lingvo (<http://lingvo.abbyyonline.com/ru>).

6. Мультитран (<http://www.multitran.ru/>) і т. д. [36]

Для перекладу за допомогою будь-якого з перерахованих вище словників необхідно просто ввести потрібне слово (фразу, речення.) в діалогове вікно обраного словника і слідувати подальшим інструкціям цього електронного словника. Використання електронних on-line словників представляється особливо зручним для перекладу не однієї словникової одиниці, а відразу деякої їх кількості. Безперечно, що можливість використання практично будь-якого словника через Інтернет економить час і сприяє самостійній роботі учня.

4) можливості використання Інтернет-ресурсів практично безмежні. Глобальна мережа Інтернет сприяє отриманню будь-якої необхідної інформації з будь-якої точки земної кулі: новин, країнознавчого матеріалу, автентичної зарубіжної літератури, граматичних довідок тощо. [23]

На уроках іноземної мови Інтернет дозволяє вирішити цілий ряд дидактичних завдань:

- сформувати навички та вміння читання (автентичні тексти);
- удосконалювати вміння писемного мовлення школярів, використовуючи сайти соціальних мереж англійськомовних країн або просто електронну пошту;
- поповнювати словниковий запас учнів;
- формувати у школярів стійку мотивацію до вивчення англійської мови через застосування його на практиці.

Існує величезна кількість сайтів англійською мовою, серед яких часом важко знайти те, що треба.

При відборі цього роду інформації необхідно враховувати такі моменти:

1. Мовну складність матеріалу: слова, вирази, граматичні конструкції не повинні викликати труднощі в учнів.

2. Культурну складність матеріалу: інформація або згадка про культурні та історичні факти, соціальні явища повинна бути достовірною і не повинна викликати труднощі в розумінні загального змісту.

3. Джерело інформації: інформація повинна бути достовірною, грамотною. Варто використовувати тільки перевірені сайти, адже навіть іноземні сайти можуть містити помилки або ненормативну лексику.

4. Надійність інформації: потрібно дивитися, чи засновані висновки або основні аргументи автора статті, чи містяться на сайті посилання на інші джерела, чи надійні вони.

5. Актуальність інформації: чи є інформація сучасною або застарілою.

6. Культуровідповідність інформації: чи необхідна ця інформація для конкретної групи учнів (чи відповідає віку, рівню розвитку), чи сприяє даний матеріал розвитку особистості учня.

7. Об'єктивність інформації: об'єктивні матеріали сайту.

Отже, при відборі Інтернет-ресурсів учителю необхідно враховувати, наскільки вони відповідають мовному і загальнокультурному рівню конкретного класу, необхідно розуміти, чи дійсно викладена інформація відображає сучасне положення справ і наскільки вона близька і цікава учням, адже на великій кількості сайтів пропонуються та заняття з граматики, лексики, і цілісні програми для уроків, різні проекти, також здійснюється контроль знань – комп'ютерне тестування.

5) все більш популярною серед школярів стає науково-дослідна робота, що впливає в підготовку проекту. [23]

Важливість проектної роботи з використанням ІКТ в сучасній школі полягає в тому, що в створенні проектів може брати участь кожен учень, розвиваючи свій творчий потенціал. Проектна діяльність також підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови, сприяє набуттю досвіду виступу перед аудиторією і, як результат, підвищує самооцінку учнів. Проектна діяльність розвиває міжпредметні зв'язки, формує комунікативну та інформаційну компетенції учнів та підвищує ефективність навчання англійської мови. Тема проекту повинна бути цікавою для учнів і відповідати віку дитини і шкільній програмі. Робота над проектом може будуватися за таким планом:

Пред'явлення теми проекту і основного питання, на який повинні відповісти учні в ході виконання своєї роботи.

Самостійна або групова (якщо необхідно, з розподілом завдань) дослідницька і творча робота учнів з обов'язковою консультацією вчителя.

Оформлення проекту.

Захист проекту.

6) CD і DVD ресурси. Використання Інтернету на уроках не повинно являти собою самоціль, адже сьогодні існує безліч програм для аудіювання, перегляду і навіть ігор на CD і DVD носіях. Найчастіше, це ті ж самі вправи, що і в підручниках, але відмінність в тому, що учні їх бачать не в друкованому вигляді в підручнику, а на моніторі комп'ютера. Такого роду ТСО можна використовувати як на уроці, так і для самостійної роботи в домашніх умовах.

7) Інтерактивні карти і атласи дозволяють наочно продемонструвати місцезнаходження потрібної країни, міста, допомагають знайти і описати потрібний маршрут, багато атласів містять і додаткову інформацію, що може доповнити картину про об'єкти, що цікавлять.

8) Інтерактивні конференції та конкурси. Інтерактивні конференції дозволяють більш повно розвивати комунікативну компетенцію школярів, адже їм доводиться мобілізувати всі свої вміння і знання для спілкування та обговорення будь-якої теми, проекту. Для цих цілей існують різні соціальні мережі. І якщо це співрозмовники з інших країн, учні бачать практичне використання мови, що вивчається ними. Інтерактивні конкурси також дозволяють оцінити свої знання і можливості у володінні мовою.

9) Матеріали для дистанційного навчання, дистанційне навчання. Успішність, якість і результативність дистанційного навчання більшою мірою залежать від ефективності організації та методичної якості використовуваних матеріалів, а також майстерності педагогів, що беруть участь в цьому процесі. Учні можуть додатково потренуватися в лексиці та граматиці, поспілкуватися не тільки з учителем, а й іншими учнями. Хоч дистанційне навчання в основному націлене на самостійну роботу, але плюс полягає в тому, що цю роботу можна виконати в будь-який вільний час [23].

Технічний розвиток як програмного, так і апаратного забезпечення відкриває широкі можливості застосування комп'ютерних програм та мобільних додатків Viber, Skype, Web-conferences для проведення тестування, тренування граматичних навичок, навичок правопису, вміння читання, перекладу і роботи з текстом. Використання вищезазначених засобів двостороннього дистанційного навчання дозволяє учням бути не пасивними слухачами навчального дистанційного курсу, а активними, мотивованими, захопленими учасниками інтерактивної взаємодії. У ході реалізації дистанційного курсу, як творчої діяльності, учні орієнтуються на планування власної мовленнєвої поведінки, розвивають вміння контролювати власні дії та оцінювати дії інших. Таким чином, учні є постійними активними суб'єктами навчання. Вони не обмежуються простим сприйняттям

повідомлення від викладача та реакцією на нього, а й намагаються висловити своє ставлення до висловлювання, тобто завжди намагаються проявляти власні особистісні характеристики. Викладач, при цьому, доброзичливо реагує на виступи учнів, враховуючи властивості їх особистості та психотип. У ході використання двосторонньої дистанційної взаємодії відбувається формування пізнавальних здатностей особистості та колективу. Розглянемо кожен із засобів двосторонньої дистанційної взаємодії.

Viber – додаток-месенджер, який дозволяє відправляти повідомлення, здійснювати відео - і голосові VoIP-дзвінки через Інтернет [Viber]. Виходячи з того, що Viber (як і інші месенджери) може передавати текстові повідомлення, картинки, відео- та аудіоповідомлення, то викладачеві слід використовувати цю здатність для організації позанавчальної діяльності учнів з метою засвоєння лексики з соціокультурного простору, де постійно з'являються нові реалії і слова, що їх позначають (наприклад, товари, послуги, торгові марки, про які нас інформують рекламні ролики і т.д.). Зміст цієї пізнавальної стратегії (word pick-upping) полягає у формуванні у студентів готовності і здатності розширювати свій словниковий запас за рахунок усвідомленого сприйняття англомовних вкраплень і запозичень, якими рясніє сучасна українська мова.

Як показує наш досвід, велика кількість слів іншомовного походження мало сприяє формуванню лексичних навичок в учнів, які починають вивчати англійську мову. Бачити англійські слова у себе на футболці, в рекламі і в побуті не означає розуміти їх значення. Ми пропонуємо наступний алгоритм роботи, який можна змінити в залежності від навчальної ситуації: 1. у месенджері створюється група; 2. учні приєднуються до групи; 3. викладач формулює завдання: в навколишньому соціокультурному просторі виявити і сфотографувати реалію, яка забезпечена англомовною номінацією або коментарем

англійською мовою; викласти фотографію в групі і запропонувати переклад, скориставшись функцією «Додати опис до фото»; 4. у учасників групи формулюється установка пропонувати свій варіант перекладу в разі незгоди з запропонованим формулюванням; 5. періодично на занятті викладач звертається до групи і дає коментарі, щоб стимулювати інтерес до діяльності і відстежувати активність учасників. Ефективність зазначеного виду роботи буде вище, якщо заздалегідь визначити правила. Наприклад, використовувати цю групу тільки для виконання цього завдання, а не для вирішення інших побутових, організаційних та інших питань. Приклад використання Viber у навчанні представлений на рисунку 1.

Рис. 2.1 Приклад використання програми Viber

Запропонована нами форма організації навчальної діяльності з розширення лексичного запасу дозволяє вирішувати не тільки предметні завдання, а й загальнопедагогічні, а саме, вчить здійснювати спільну навчальну діяльність, підвищує автономність навчання, розвиває відповідальність за результати свого навчання.

Skype – безкоштовне пропріетарне програмне забезпечення з закритим кодом, що забезпечує текстовий, Голосовий і відеозв'язок через Інтернет між комп'ютерами (IP-телефонія), опціонально використовуючи технології пірінгових мереж, а також платні послуги

для дзвінків на мобільні та стаціонарні телефони [Skype]. Застосування Skype-технології у процесі навчання дозволяє: – індивідуалізувати процес навчання; – створити комфортну атмосферу спілкування; – спілкуватися з носіями мови / однолітками; – вчитися у професорів зі світовим ім'ям; – обмінюватися інформацією в реальному часі (відео-заняття, обмін текстовими файлами і т. д.); – подолати мовний бар'єр; – розвивати навички сприйняття іншомовного мовлення на слух; – збільшувати словниковий запас; – покращувати граматичні навички; – виробляти правильну вимову; – посилити мотивацію вивчення іноземної мови.

У навчальному процесі використання Skype-технологій можливо для проведення: – консультацій; – індивідуальних і групових занять; – мережевих елективних курсів з іноземної мови; – вебінарів; – веб-квестів; – олімпіад; аудіо/відео конференцій і телемостів, як з українськими, так і з зарубіжними однолітками. Приклад використання Skype-технології представлений на рис. 2.

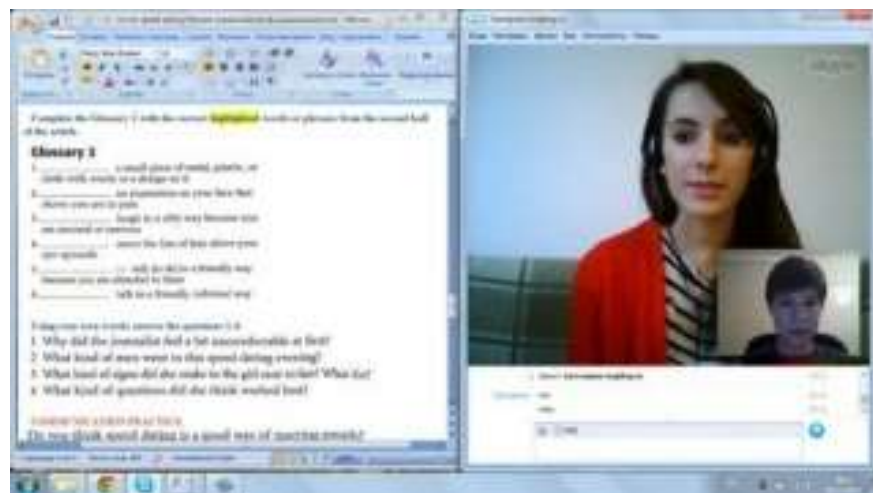

Рис. 2.2 Приклад використання Skype-технології

Таким чином, Skype є допоміжним технічним засобом навчання, що надає можливість впровадитися в середовище спілкування. Використання Skype-технологій дозволяє поповнити словниковий запас активною і пасивною лексикою сучасної іноземної мови, розвинути

вміння діалогічного спілкування, підвищити ефективність вивчення іноземної мови.

Досвід проведення занять з англійської мови з використанням Viber та Skype показує, що такі заняття є ефективним засобом вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої. Варто також відзначити, що використання Viber та Skype можливе не тільки при вдосконаленні іншомовної комунікативної компетенції, очевидно, що воно ефективне і для вдосконалення інших іншомовних компетенцій, зокрема соціокультурної компетенції. Здобутки щодо організації використання двосторонньої дистанційної взаємодії викладачів та учнів засобами Viber, Skype можуть бути використані для удосконалення педагогічної майстерності викладачів.

За допомогою ІКТ можуть бути виконані такі види вправ для на етапі підготовки до читання тексту та після текстовому етапі:

1. Підберіть синоніми до слова.

To lose weight – (take off, reduce, underweight,...)

To gain weight – (increase, overweight,...)

Знання і правильнее застосування синонімів дозволяє уникнути повторів, підвищує пізнавальну активність школярів, збагачує і систематизує словниковий запас.

2. Визначте слово, яке не підходить до певної групи. [48]

Це завдання буде цікавіше, якщо зробити вибір неоднозначним або не настільки очевидним. Щоб зробити подібну вправу більш проблемною, потрібно пам'ятати про те, що слова можуть поєднуватися за певними ознаками або принципам, але відрізнитися за іншими.

Знайди зайве слово.

1. *Balanced, healthy, casual, strict, vegetarian – DIET*

2. *To count, to burn, to eat, to diet – CALORIES*

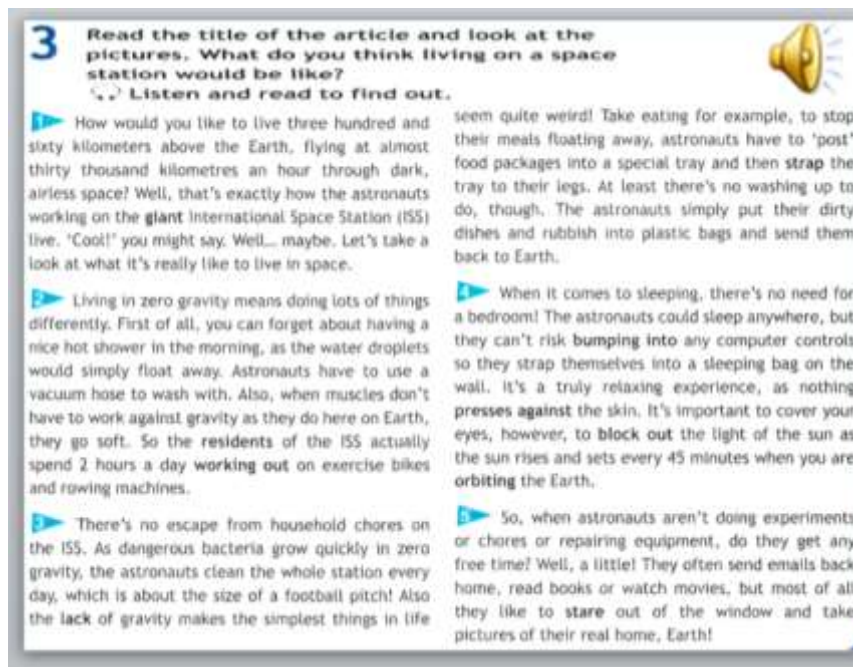
3. *Healthy, excess, exciting, unhealthy – LIFESTYLE*

4. *Physical, every day, calorie, morning – ACTIVITIES*

5. *To watch, to exercise, to lose, to gain, to control* – **WEIGHT**

6. *Slow, fast, vegetarian, disgusting, delicious, restaurant* – **FOOD**

3. Прочитайте текст у супроводі аудіозапису (робота із текстом за допомогою презентації Microsoft Power Point; див Рис. 2.3.)

3 Read the title of the article and look at the pictures. What do you think living on a space station would be like?
Listen and read to find out.

▶ How would you like to live three hundred and sixty kilometers above the Earth, flying at almost thirty thousand kilometres an hour through dark, airless space? Well, that's exactly how the astronauts working on the **giant** International Space Station (ISS) live. 'Cool!' you might say. Well... maybe. Let's take a look at what it's really like to live in space.

▶ Living in zero gravity means doing lots of things differently. First of all, you can forget about having a nice hot shower in the morning, as the water droplets would simply float away. Astronauts have to use a vacuum hose to wash with. Also, when muscles don't have to work against gravity as they do here on Earth, they go soft. So the **residents** of the ISS actually spend 2 hours a day **working out** on exercise bikes and rowing machines.

▶ There's no escape from household chores on the ISS. As dangerous bacteria grow quickly in zero gravity, the astronauts clean the whole station every day, which is about the size of a football pitch! Also the **lack of gravity** makes the simplest things in life seem quite weird! Take eating for example, to stop their meals floating away, astronauts have to 'post' food packages into a special tray and then **strap** the tray to their legs. At least there's no washing up to do, though. The astronauts simply put their dirty dishes and rubbish into plastic bags and send them back to Earth.

▶ When it comes to sleeping, there's no need for a bedroom! The astronauts could sleep anywhere, but they can't risk **bumping into** any computer controls so they strap themselves into a sleeping bag on the wall. It's a truly relaxing experience, as nothing **presses against** the skin. It's important to cover your eyes, however, to **block out** the light of the sun as the sun rises and sets every 45 minutes when you are **orbiting** the Earth.

▶ So, when astronauts aren't doing experiments or chores or repairing equipment, do they get any free time? Well, a little! They often send emails back home, read books or watch movies, but most of all they like to **stare out of the window** and take pictures of their real home, Earth!

Рис. 2.3. Приклад використання репродуктивної вправи для роботи із текстом

4. Прочитайте текст та знайдіть відповідні заголовки до параграфів (див. Рис. 2.4).

4 Read again and match the headings to the paragraphs. There is one that you do not need to use. Think of an alternative heading for each paragraph. Discuss with a partner.

A Spare Time in Space D Keeping Clean and Healthy
B The Right Training E Time to Relax
C Good Housekeeping F Living Among the Stars

Рис. 2.4. Приклад вправи на знаходження заголовків до параграфів

5. Співставте фрази/слова із тексту з їх значенням (див. Рис. 2.5)

5 Match the words/phrases in bold in the text to the meanings.

- look at for a long time
- touches
- huge
- hitting
- fasten
- exercising
- inhabitants
- shut out
- shortage
- going round

look at for a long time	
touches	
huge	
hitting	
fasten	
exercising	
inhabitants	
shut out	
shortage	
going round	

Рис. 2.5. Приклад співставлення фраз/слів із тексту з їх значенням
6. Заповніть пропуски словами із тексту (див. Рис. 2.6)

6 Fill in: *sleeping, zero, soft, space, pitch, lack, vacuum, airless, household, do.*

1 space	6 hose
2 station	7 muscles go
3 of gravity	8 chores
4 bag	9 football
5 gravity	10 experiments

Choose five phrases and make sentences about the astronauts on the ISS.

Рис. 2.6. Приклад вправи на заповнення пропусків

Представимо власну розробку вправ із використанням ІКТ на екологічну тематику.

1. *T: Read and listen to the text on the on-line resource* (приклад використання он-лайн ресурсу представлений на Рис. 2.7).

Ecological Problems

Since ancient times Nature has served Man, being the source of his life. For thousands of years people lived in harmony with environment and it seemed to them that natural riches were unlimited. But with the development of civilization man's interference in nature began to increase.

Large cities with thousands of smoky industrial enterprises appear all over the world today. The by-products of their activity pollute the air we breathe, the water we drink, the land we grow grain and vegetables on.

The most horrible ecological disaster befell Ukraine and its people after the Chernobyl tragedy in April 1986. About 18 percent of the territory of Byelarus were also polluted with radioactive substances. A great damage has been done to the agriculture, forests and people's health. The consequences of this explosion at the atomic power-station are tragic for the Ukrainian, Byelorussian and other nations.

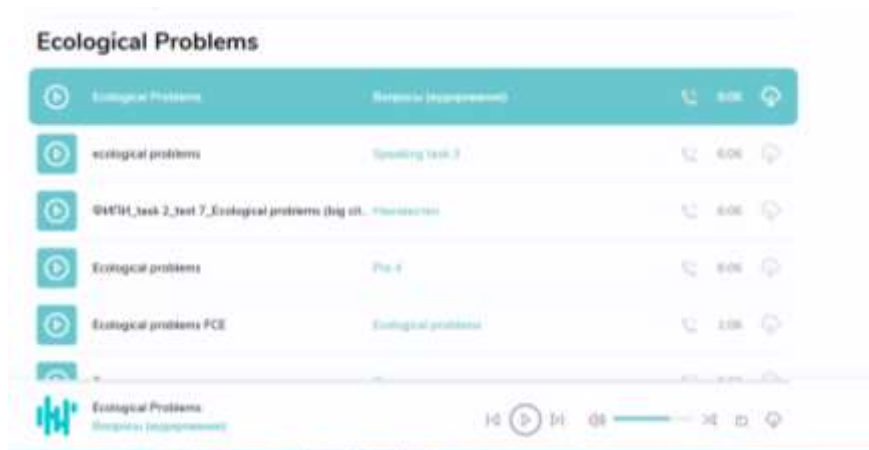

Рис. 2.7. Приклад використання інтернет-аудіо записів

2. *Look at the internet-meme and speak about global warming* (див. Рис 2.8):

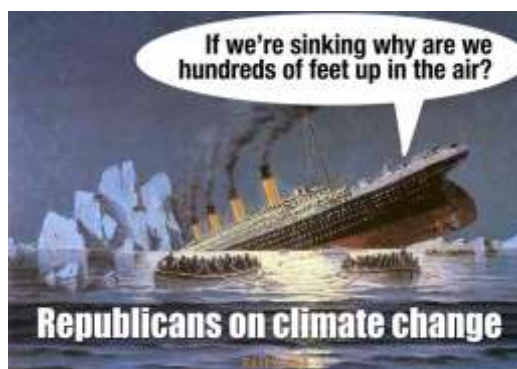

Рис. 2.8. Інтернет-мем на тему глобального потепління

3. *Watch the video and listen to the text about ecological problems* (див. Рис. 2.9)

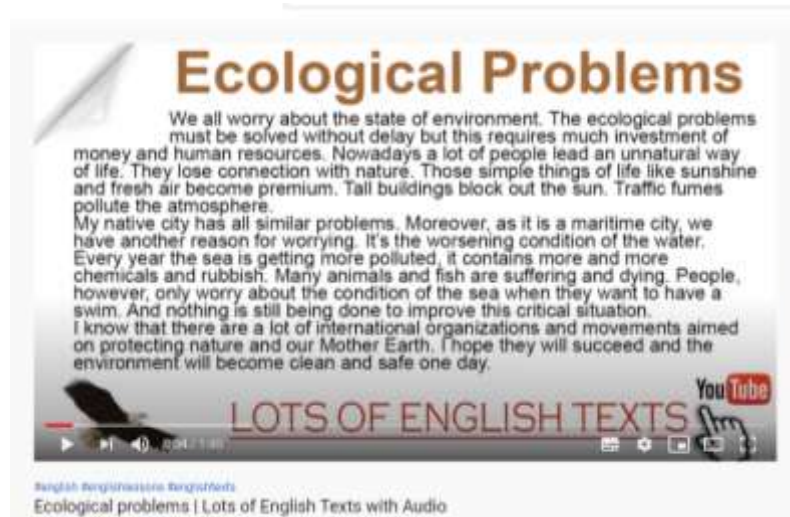

Рис. 2.9. Приклад використання відеоматеріалу для тренування вмінь аудіювання та читання

Учням набагато легше говорити, коли у них є опора перед очима. Наприклад, дієслово **WILL** або структуру **GOING TO** можна відпрацювати за допомогою такої презентації «Куди я піду у вихідні?». На слайдах презентації вказані можливі місця проведення уїк-енду: кіно, зоопарк, кафе, пляж, парк розваг, магазини. Учні дивляться на картинки і складають речення: *I will go to the park or to my grandmother. I will go to the shop with my friend*

За допомогою сервісу **Learning Apps.org** можна створити свої завдання різного типу (гри на розвиток пам'яті, кросворди, вікторини з вибором правильної відповіді, тести, кросворди, знайти пару і встановити відповідність) За незначний часовий проміжок, а інтерактивна форма сприяє підвищення мотивації учнів до предмету.

За допомогою даного сервісу ми створили свій ресурс - невелику вправу для пояснення нового матеріалу, для закріплення, тренінгу, контролю.

Вправи створюються дуже просто:

1. Зареєструватися на сайті.
2. Вибрати тип вправи.
3. Створити подібний додаток.

4. Зберегти додаток.

Створені на сервісі learningapps.org дидактичні матеріали ми використовували при проведенні уроків. Їх застосовувала як наочний матеріал при вивченні нового матеріалу або для його закріплення, як контрольньо-перевірочного матеріалу після вивчення теми. Також створила для учнів індивідуальні завдання різного рівня складності.

Сервіс допоміг організувати роботу навіть колективу учнів, вибудувати індивідуальні траєкторії вивчення навчальних курсів, створити свій власний банк навчальних матеріалів, що дає можливість урізноманітнити використовувані навчальні матеріали, організувати навчальну діяльність учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, що в значній мірі призводить до підвищення ефективності освіти.

У блок «Вибір мультимедійного вмісту» ми завантажили заздалегідь підготовлені зображення пристроїв введення та виведення інформації. Картинки стиснуті для web-сторінки. У блоці «Зворотній зв'язок» ввели текст, який буде з'являтися, якщо знайдено правильне рішення. У блоці «Допомога» створили деякі підказки, як вирішити завдання. Вони були доступні учневі через невеликий значок у верхньому лівому кутку. Далі натиснути кнопку «Встановити і показати в попередньому перегляді». За допомогою функції «Перевірити рішення» перевіряється правильність розташування в групі пристроїв. В кінці розробки вправи необхідно його зберегти. Далі помістили розроблене вправу на нашому сайті, скопіювавши HTML-код вправи і вставивши його на сторінці сайту.

Можна запропонувати розіграти сценку схожу на програму «Орел та рішка»: I wanted the class to think about the modern Ukrainian travelers and explorers of the overseas. All of them knew the popular TV hosts from an extremely popular TV travel series “Oryol i Reshka” (translated literally as “Heads and Tails”). A well-known Ukrainian wanderer Dmytro Komarov

presents a different side of the visited countries, more mysterious, traditional, sometimes strange and intimidating. And you should make the dialogue describing the travel to some countries.

Перед цим варто показати епізод з даної програми та надати матеріал для опису країни.

Виходячи з вище сказаного, в результаті використання ІКТ на уроках англійської мови значно підвищується результативність вивчення теми, активізується діяльність учнів на уроці, адже яскравий, цікавий, емоційно насичений урок завжди сприяє збереженню і подальшому розвитку мотивації до вивчення іноземної мови, а інтерес, як відомо, завжди сприяє успішному засвоєнню матеріалу. На опрацювання навчального матеріалу і формування певних умінь і навичок при використанні комп'ютера витрачається менше часу, ніж при традиційних методах навчання, а рівень засвоєння навчального матеріалу не нижче того, що досягається на класичних уроках. Комп'ютерні програми, що містять значно більшу кількість інформації, чи то аудіо, відео або інші носії, органічно вписуються і підвищують ефективність навчального процесу. Завдяки ІКТ відбувається і індивідуалізація навчання, і часткова автоматизація рутинної роботи, як вчителів, так і учнів на різних етапах уроку.

2.4. Приклад використання «мозкового штурму» на занятті з англійської мови на тему «Непряма мова»

Мозкова атака (брейнстормінг) як метод колективного генерування ідей вирішення творчого завдання був запропонований американським винахідником і психологом А. Осборном в 1953 році. Спочатку даний метод застосовувався переважно для обговорення технологічних завдань, проблем планування і прогнозування. Пізніше було виявлено, що метод може активно застосовуватися в різних

областях знань, на ділових зустрічах або при розробці проекту, для експертної оцінки ризиків, стимулювання креативного мислення.

Сутність методу мозкового штурму-вирішення проблеми на основі формування творчої активності, в процесі якого учасники обговорення висловлюють якомога більшу кількість варіантів вирішення, в тому числі фантастичних. Це дозволяє позбутися від методу проб і помилок – на противагу йому описуваний нами метод руйнує наявні стереотипи і формує нові шаблони. Стихійне руйнування стереотипів закладено в самій назві методу, адже «storm» більш точно перекладається не як «штурм», а як «шторм», «буря».

На перший погляд, технологія застосування даного методу може здатися складним, але використання цього методу дає реальні позитивні результати: в учнів розвивається творче і асоціативне мислення, таким чином, закріплюються в пам'яті слова і вирази. Ті вчителі, які вже активно застосовують цю технологію на своїх уроках, відзначають підвищення мотивації до вивчення англійської мови і розкритість дітей на заняттях. Цей метод актуальний і при вивченні нової теми, адже він показує, яким лексичним запасом і граматичними конструкціями учень вже володіє, а чому ще потрібно приділити увагу, а також цей метод вдало застосовується і в кінці пройденної теми, адже дозволяє зрозуміти, наскільки добре учнем засвоєний пройдений матеріал. Зазвичай, цей вид технології проводиться в групах від 5 до 7 осіб.

Учасники «мозкового штурму» пропонують всілякі варіанти вирішення проблеми, з яких вибираються тільки ті ідеї, які можуть бути використані на практиці (в середньому обговорення обмежується за часом — від 1 до 5 хвилин). Число можливих варіантів рішень будь-якої проблеми прямо залежить від обраної теми.

Доцільно зупинитися на різновидах «мозкового штурму», адже методика застосування цієї технології буде залежати від її виду:

1. Метод групового брейнрайтингу. Цей метод часто застосовується в тих групах учнів, в яких вважають за краще ідеї обговорювати в письмовій формі. Учні записують свої ідеї і передають їх іншим учасникам брейнрайтингу, кожен наступний учень розвиває цю ідею або використовує її, як основу, для висунення будь-якої нової ідеї. Цей метод бажано використовувати у великих групах. Перевагою цього виду є те, що всі ідеї записуються на аркуші паперу, і їх можна буде використовувати для висунення будь-яких нових ідей.

2. Коловий мозковий штурм встановлює порядок відповідей, які даються по колу, принцип «одна ідея за один раз». Даний метод представляє всім рівний шанс для вираження своєї думки, забезпечує активну участь кожного з членів команди, заохочує більш стриманих членів команди і обмежує активність більш домінантних учасників.

3. При використанні методу групового обміну учні сідають по колу або за столом і пропонують свої ідеї в швидкому темпі. Такий метод не дозволяє учням довго і наполегливо міркувати над ідеями, що притаманне при добровільних відповідях.

4. Більш вільними і часто вживаними варіаціями мозкового штурму є ігровий і рольовий. Ігровий штурм проводиться у формі гри-змагання. У цьому типі мозкового штурму атмосфера веселоців переважає над конкуренцією, а вчитель, в свою чергу, гарантує, що в грі не може бути переможених. Щодо рольового мозкового штурму, то передбачається, що учень ототожнює себе з іншою особистістю і розглядає вирішення проблем з різних точок зору. Цей метод припускає почергову зміну ролей.

Учнів у цьому методі приваблює свобода вираження думок, адже в мозковому штурмі не може бути неправильних відповідей: все, що учні скажуть, згадають, буде вважатися вірним. При використанні цієї технології, добре розвивається творче і асоціативне мислення, завдяки чому, в пам'яті закріплюються слова, вирази і зникає мовний бар'єр.

Хотілося б докладніше зупинитися на етапах використання технології «мозковий штурм», адже це є найбільш складним для вчителів на самому початку впровадження даної технології. Етапи можуть бути наступними:

1. Перший етап полягає в тому, що учні створюють якомога більше ідей для всіляких рішень проблеми, які будуть прийматися і фіксуватися на дошці. На цьому етапі бажано не критикувати і не коментувати запропоновані варіанти ідей. Перший етап може тривати до 15 хвилин.

2. Під час другого етапу учням необхідно дані ідеї та пропозиції обговорити в колективі. Головна мета – знайти в будь-якому реченні вирішення проблеми щось раціональне і спробувати об'єднати їх.

3. На третьому етапі завданням учнів є вибір найбільш перспективних ідей. При цьому учні повинні покладатися на вже наявні ресурси. Цей етап можна перенести на наступний урок.

Використання «мозкового штурму» може буде здійснено на різних етапах уроку англійської мови. Розглянемо приклад використання цього прийому на етапі організації навчального процесу (підготовка до сприйняття іншомовного матеріалу):

Мотивування до навчальної діяльності та ціле покладання(цитати англійською мовою)

Вчитель: Генри Форд казав: Я цього хочу, значить це буде.

Henry Ford said, "I want it. So it will be." (на дошці)

INDERECT (REPORTED) SPEECH – that is the subject of our lesson.

Наступний приклад використання прийому «мозковий штурм» ілюстровано на етапі систематизації отриманих знань:

Узагальнення і систематизація

Вчитель: We've refreshed our knowledge. All of you have got the card, which you should complete. I'll give you 2 minutes to compare English rules with Russian ones... the time is over.

Let's look at your and my notes. (Див. Таб. 2.1.)

Таблиця 2.1.

**Приклад використання «мозкового штурму» на етапі
узагальнення та систематизації знань**

Points to compare	English	Ukrainian
Direct speech		
1. Definition Мова будь-якої людини, передана як його справжні слова, називається прямою	+	+
2. Punctuation	- після слів автора ставимо кому He said, - лапки пишуться зверху з обох сторін“ ” - точка в кінці прямої мови всередині лапок.	- після слів автора ставимо двокрапку він сказав: - лапки ««« - точка в кінці прямої мови після лапок.
Indirect (reported) speech		
1. Definition	Переказ чужої думки, при якому відбуваються граматичні зміни і заміна деяких слів за змістом.	Якщо передається тільки зміст мови, то вона називається непрямою мовою.
2. Punctuation	Після слів автора кома не ставиться. <i>He said (that) it was June.</i>	Після слів автора ставиться кома <i>Він сказав, що був червень.</i>

3. Союз “that”(Слайд 6)при приєднанні Object clause(додаткового підрядного) до головного	That – можна опустити <i>He said (that) it was June.</i>	Сполучник «що» частіше за все вживається <i>Він сказав, що був червень.</i>
4. Back shift of the verbs(зворотнийзсув)	Якщо в словах автора дієслово в минулому часі, змінюються часи дієслів за правилом узгодження <i>John said, “I <u>live</u> in London.”</i> <i>John said (that) he <u>lived</u> in London</i>	Зсув не відбувається <i>Він сказав, що живе в Лондоні.</i>
5. Back shift of some words	Необхідна заміна слів та виразів <i>She said, “I am leaving <u>tomorrow</u>.”</i> <i>She said (that) she was leaving <u>the next day</u>.</i>	Заміна не відбувається. <i>Він сказав, що завтра їде.</i>
6. Say, tell	Дієслово « say «замінюється дієсловом» tell», якщо вказується прямий адресат. <i>He said to me...</i> <i>He said to me...</i>	Дієслова «говорити», «сказати» взаємозамінні. <i>Він сказав мені...</i> <i>Він говорив мені...</i>

Прийом «мозкового штурму» може використовуватися на етапі застосування отриманих знань у новій ситуації, контролі засвоєння матеріалу:

Вчитель: What is the most difficult point in our material in your mind?

(Sequence of tenses)

I offer you to take the test

1. *Tom said to me, «I`ll come to the meeting.»*

Tom promised me that ... come to the meeting.

A) *I will*

B) *I would*

C) *he will*

D) *he would*

E) *if he would*

2. *Peter said, «I think the film was a huge success.»*

Peter said that

A) *she thought the film had been a huge success.*

B) *he thinks the film was a huge success.*

C) *he thought the film was a huge success.*

D) *he thought the film had been a huge success.*

3. *He said, «I can speak English very well.»*

He said that he ... English very well.

A) *can speak*

B) *could speak*

C) *will speak*

D) *may speak*

E) *have to speak*

4. *She said, «I have been waiting for you since five o`clock.»*

She said that she ... for me since five o`clock.

A) *have been waiting*

B) *had been waiting*

C) *has been waiting*

D) *will have waited*

E) *was waiting*

5. *Imagine that you met your friend and he told you something.*

Write what he told you.

Example: I haven't seen you for a long time.—> He told me that he hadn't seen me for a long time.

1. *I was away from school because I was ill.*
2. *I phoned you many times but you were out.*
3. *Some of the schoolmates came to see me.*
4. *I had a cold and stayed in bed.*
5. *I watched TV.*
6. *I'll come to school next week.*
7. *I'll be better I hope.*
8. *The doctor has given me many pills.*

6. *Imagine that your mother gave you some instructions. Report them to your partner. Use the sentences below.*

Example: Feed the cat.

She told me to feed the cat.

7. *Come home straight after school.*
8. *Warm up your dinner.*
9. *Wash up the dishes after the dinner.*
10. *Buy bread, milk and sugar.*
11. *Start doing your homework before I come.*
12. *Take the dog for a walk.*
13. *Clean your room.*
14. *Wait for me at home.*

7. *Turn the following sentences into indirect speech, making all the necessary changes (учніпрацюютьпоколу, швидко пропонуючи відповіді).*

- 1) *Fred said: "I have invented a new computer program".*
- 2) *Mary said: "I will help my sister."*(
- 3) *They told me: "We were really happy."*
- 4) *She said: "I live in a big apartment."*

5) *He told her: "I am going to the fish market."*

6) *Betty said: "I found my passport."*

7) *Mr. Ford said: "I don't like pork."*

8) *Little Tim told his mother: "I am sleepy."*

8. *Turn the following requests and advice into indirect speech (учні працюють у групах на швидкість).*

1) *The policeman said: "Keep the silence, please." – The policeman asked*

2) *Mother said: "Kids, you should wash your hands before lunch." – Mother advised*

3) *The dentist told me: "Don't eat nuts anymore." – The dentist warned...*

4) *Tom : "Could you lend me 20 dollars, please?" – Tom asked*

5) *Mr. Walters told his sons: "You must stay away from the lake." – Mr. Walters warned*

6) *John said: "You should see a lawyer, Ted." – John advised*

7) *The teacher told the students: "Don't talk during the test." – The teacher warned*

8) *The judge said: "Mr. Brown, you must pay a big fine." – The judge ordered*

9. *Change the question to indirect speech (учні працюють у формі рольової гри)*

1) *"Where has Jim gone?" – Maria wanted to know*

2) *"What did the workers eat?" – They asked*

3) *«Have you ever been to China, Sam?" – I asked*

4) *"Are you French or Italian?" – She wanted to know*

5) *"When will the next train arrive?" – I asked*

6) *"Do you grow flowers in your garden, Mrs. Smith?" – She wondered*

Контроль засвоєння, обговорення допущених помилок та їх корекція.

Вчитель: Now I should ask you to transform these sentences into indirect speech. You have 4 minutes. You may do it in pairs: _

1. *“I’m going to the seaside soon,” she said.*
2. *I told her, “You are too late.”*
3. *They told me, “We like ice cream.”*
4. *Nick said, “I have something for you.”*
5. *Mr. Smith told me, “Many wonderful houses are building here this year.”*
6. *Our teacher told us, “Radio is invented by Popov.”*
7. *We said to our friend, “We teach English twice a week.”*
8. *Jim said, “We visited our grandparents yesterday.”*

It is necessary to replace sentences with direct speech with sentences with indirect speech. A task for everyone (the President noted that the internal unity of the state is extremely important in the current situation).

Three students come out. The first one asks the question (Will you stay in the tenth grade?), The second should give a direct speech (She said: “Will you stay in the tenth grade?”), The third student remakes the direct speech in an indirect one (She asked if I would stay I'm in tenth grade.)

1. I want to learn English. 2. Masha said: “I want to learn English” 3. Masha said that he wants to learn English.

1. I like the President’s words about trilingualism. 2. Mike said: “I like the President’s words about trilingualism.” 3. Oksana said that she likes the President’s words about trilingualism.

Compose mini texts with the transmission of someone else's speech.

Creative task.

View a presentation about spring.

Continue the phrase: "Spring is the time ...".

Write a spring fairy tale about the meeting of old friends, for example: “Tulip and snowdrop”, “Tulip and early bird”, “Groundhog and gull”, etc. .. a prerequisite is the presence of direct or indirect speech.

Застосувавши вище зазначені приклади на практиці, ми дійшли до висновку, що мозковий штурм – це: новаторський метод вирішення проблем; максимум ідей за короткий відрізок часу; розслаблення, політ фантазії, самозадоволення (чим несподіваніша ідея, тим краще, потрібні незвичайні ідеї); відсутність будь-якої критики (будь-які оцінки ідеї відкладаються на більш пізній період).

ВИСНОВКИ

Навчання іноземної мови вимагає особистісно-орієнтованого підходу, адже весь процес навчання іноземної мови спрямований на розвиток індивідуальної мови учня, оскільки його мова є засобом самовираження, вираження його індивідуальних почуттів, емоцій, поглядів. У сучасних умовах зміст освіти реалізується за допомогою різноманітних технологій, метою яких є не тільки трансляція знань, а й виявлення, розвиток творчих здібностей кожного учня, стимулювання його самостійної продуктивної навчальної діяльності.

Основною ідеєю особистісно-орієнтованого заняття є розкриття змісту індивідуального досвіду учнів. При особистісно-орієнтованому підході підбір завдання для заняття вимагає дотримання обліку індивідуальних переваг кожного учня в роботі з цим матеріалом. Крім того, важливе значення має прояв індивідуальної вибірковості учня в роботі з навчальним матеріалом. Навчальний матеріал необхідно гнучко використовувати в процесі заняття, тільки в цьому випадку урок буде особистісно-орієнтованим.

У ході нашого дослідження, ми виділили такі прийоми особистісно-орієнтованого навчання: ігрові прийоми роботи з текстом, рольові ігри, інформаційно-комунікативні технології та метод «мозкового штурму». Розумне використання ігрових технологій при роботі з текстом на уроках іноземної мови і поєднання їх з іншими технологіями і прийомами сприяє ефективному і якісному засвоєнню матеріалу і робить радісним сам процес пізнання, який стає потребою. За допомогою рольових ігор розвивається інтерес до вивчення іноземної мови та відбувається перше зіткнення з мовним світом іншої країни. Для того, щоб учні активно використовували лексичний і граматичний матеріал, учителям потрібно використовувати на уроках якнайбільше ігор, заохочувати учнів до участі в них, що допомагає їм свідомо

засвоїти граматичний та лексичний матеріал, оскільки дають змогу вчителю створити ситуації, наближені до життя, в яких учні змушені використовувати мову як єдиний засіб спілкування.

У результаті використання ІКТ на уроках англійської мови значно підвищується результативність вивчення теми, активізується діяльність учнів на уроці, адже яскравий, цікавий, емоційно насичений урок завжди сприяє збереженню і подальшому розвитку мотивації до вивчення іноземної мови, а інтерес, як відомо, завжди сприяє успішному засвоєнню матеріалу. На опрацювання навчального матеріалу і формування певних умінь і навичок при використанні комп'ютера витрачається менше часу, ніж при традиційних методах навчання, а рівень засвоєння навчального матеріалу не нижче того, що досягається на класичних уроках. Комп'ютерні програми, що містять значно більшу кількість інформації, чи то аудіо, відео або інші носії, органічно вписуються і підвищують ефективність навчального процесу. Завдяки ІКТ відбувається і індивідуалізація навчання, і часткова автоматизація рутинної роботи, як вчителів, так і учнів на різних етапах уроку.

Сутність методу мозкового штурму – вирішення проблеми на основі формування творчої активності, в процесі якого учасники обговорення висловлюють якомога більшу кількість варіантів вирішення, в тому числі фантастичних. Це дозволяє позбутися від методу проб і помилок – на противагу йому описуваний нами метод руйнує наявні стереотипи і формує нові шаблони. Мозковий штурм може використовуватися на всіх етапах уроку та є одним з основних методів особистісно-орієнтованого навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва І. Модель організації особистісно зорієнтованої педагогічної освіти// Психологія і суспільство. – 2008. – №1. – С.127-129.
2. Адамова А.М. Впровадження особистісно орієнтованої моделі навчально-виховного процесу// Управління школою: Науково-методичний журнал. – 2008. – №11. – С.2-12.
3. Алексеев Н.А. Личностно-ориентированное обучение в школе. Ростов н /Д.: Феникс, 2006. 332 с.
4. Барамзина С.А. Учебная деятельность школьников в контексте личностно-ориентированного обучения //Педагогика. М., 2006. № 8. С.41- 47.
5. Баранецька Н. Урок у технології особистісно зорієнтованого навчання / Ніна Баранецька // Школа. – 2011. – № 6. – С. 37–38.
6. Белогрудова В.П. Об исследовательской деятельности учащихся в условиях проектного метода // Иностранные языки в школе. М., 2005. №8. С. 18-24.
7. Берштейн В.Л. Некоторые приемы развития умения неподготовленной речи // Иностранные языки в школе. 2004. №7. С.17.
8. Бех І.Д. Авторський семінар: “Особистісно орієнтоване виховання – стратегія розвитку сучасної освіти в Україні.” Відкритий урок. – 2000 – 2001. – С.13-20.
9. Боева Н.Я., Волкова И.В. Личностно-ориентированное образование// Педагогика. М., 2004. №6. С. 23-26
10. Божко І. В. Розвиток пізнавальної активності засобами особистісно орієнтованого навчання / І. В. Божко // Почат. навчання та виховання. – 2009. – № 16/18. – С. 31–38. – Бібліогр.: 7 назв.
11. Бондаревская Е.В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания // Педагогика. – 2001. – № 1. – С. 17-24.

12. Бочарова Л.П. Игры на уроках английского языка на начальной и средней ступени обучения // Иностранные языки в школе. № 3. 2005. С.27.
13. Булах І. Розв'язання складних виховних ситуацій : [особистісно зорієтоване виховання] / І. Булах //Підруч. для директора. – 2010. – №12. – С. 58–61.
14. Вайновська М.К. Майстерність організації особистісно орієнтованих технологій у виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу /М.К. Вайновська //Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. /Класич.приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 6. – С. 84–93 : іл. – Бібліогр.: 10 назв.
15. Варзацька Л., Бовсулівська Г. та ін. Інноваційні аспекти особистісно орієнтованого розвивального навчання. Українська мова і література в школі. – № 3. – 2002. – С.30-31.
16. Виговська О.І., Рудаківська С.В. Особистісно орієнтоване навчання. Як його технологізувати? – Педагогіка толерантності. – 2000. – С. 227-233.
17. Виды чтения и приемы работы с текстом на английском языке URL: <https://infourok.ru/vidi-chteniya-i-priemi-raboti-s-tekstami-na-inostrannom-yazike-2676065.html>
18. Выготский Л.С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л.С. Выготский [глав. ред. А. В. Запорожец]. М. : Педагогика, 1982. Т. 2: Проблемы общей психологии. 504 с.
19. Гецевич Т. Особистісно орієнтоване навчання // Початкова освіта – 2001. – № 4. – С.5.
20. Головка Л. Формуємо навички грамотного письма : використання опорних таблиць в умовах технології особистісно зорієтованого навчання / Людмила Головка //Укр. мова й л-ра в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2011. – № 10. – С. 45–52.

21. Гузик Н.В. Розвиток ідеї особистісно орієнтованого навчання та її реалізація в сучасних умовах шкільної освіти / Надія Валентинівна Гузик // Наука і освіта. – 2009. – № 10. – С. 113–118.
22. Даниленко І.В. Навчання в співпраці як різновид особистісно орієнтованого підходу у викладанні іноземної мови / І.В. Даниленко // Англ. мова та л-ра. – 2012. – № 4. – С. 2–4.
23. Дмитренко Е.Н. Методика дистанційного обучения. URL: <https://infourok.ru/statya-metodika-distancionnogo-obucheniya-3483798.html>
24. Елисеєв О.П. Практикум по психологии личности. 2-е издание испр.и перераб. СПб.: Питер, 2006. 512с.
25. Жигалева К.Б. Понятие лингвистической компетенции в системе обучения иностранному языку. №21. 2009. С.134.
26. Зязюн І.А. Освітні технології у вимірах педагогічної рефлексії / І.А. Зязюн // Пост методика – 1996. – №4 (14). – С.11.
27. Жук Н. Личностно-ориентированный урок: технология проведения и оценки // Директор школы. М., № 2. 2006. С. 53-57.
28. Ігри на уроках англійської мови як засіб формування мовленнєвої компетенції школярів. URL: https://slobidka-oxrim.ucoz.ua/document/gavinska_t.migri_na_urokakh_anglijskoji_movi.pdf
29. Інноваційні аспекти особистісно орієнтованого розвивального навчання // Укр. мова і літ в шк. – 2002. – № 3. – С.30-31.
30. Клокер Н. До концепції особистісно орієнтованої школи // Світло. – 1999. – № 3. – С.17-19.
31. Колеченко. А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей. СПб.: КАРО, 2004. 368 с.
32. Кравченко Г.Ю. Теоретико-методологічні основи особистісно орієнтованої освіти// Поч. навч. та вихов. – 2005. - №25. – С. 2-3.
33. Красовицький М. Особистісно-зорієнтована виховна система //Завуч. – № 6. –С.1-81 (вкл.) газ.

34. Кузнецов М.Е. Личностно ориентированное обучение школьников. Брянск: Издательство Брянского государственного педагогического университета. НМЦ «Технология», 2001. 94с.
35. Кураченко З.В. Личностно-ориентированный подход в системе обучения //Педагогика. М., 2003. №4. С.59-67.
36. Макарова Л.М. Мультимедийные средства в обучении иностранному языку. URL: <https://nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/library/2016/12/26/statya-po-teme-multimediynye-sredstva-v-obuchenii>
37. Методы обучения в сотрудничестве [Электронный ресурс]. URL: http://englishteachandlearn.narod.ru/methods/team_learning.htm (10.02.17)
38. Мирошниченко В. Особистісно орієнтована освіта в навчальних закладах Полтавщини. // Імідж сучасного педагога. – 2002. – № 2. С.7-9.
39. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). М.: «Дело», 1999. 216 с.
40. Нечипоренко В. Особистісно орієнтований навчально-виховний процес// Директор школи. – 2008. – №15. – С.29-31.
41. Освітні технології/ За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – С. 25-45.
42. Петровский В.А.. Котова И.Б. Личностно-развивающие взаимодействия. Ростов н/Д., 1983. 236 с.
43. Підмазін С. Технологія особистісно орієнтовного уроку// Завуч. – 2001. - № 20-21. – С. 29-31.
44. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование / С.И.Подмазин. – Запорожье: Просвіта, 2000. –250 с.
45. Разина Н.А. Технологические характеристики личностноориентированного урока // Завуч. М., 2005. № 3. С. 125-127.

46. Савченко О.Я. Особистісно орієнтовне спілкування/ Навчання і виховання учнів 3 класу. – К.: Поч. школа. – 2004. – С. 12-18.
47. Сериков В.В. Личностно-ориентированное образование: поиск новой парадигмы. [Электронный ресурс]. URL: http://www.bimbad.ru/docs/serikov_education_of_personality.pdf (06.02.17)
48. Система лексических упражнений. URL: https://vuzlit.ru/448393/sistema_leksicheskikh_uprazhneniy
49. Степанов Е.Н. Личностно-ориентированный подход в работе педагога: разработка и использование. М.: ТЦ Сфера, 2005. 128 с.
50. Фишман Б.Е. Личность основополагающее понятие предобразования // Педагогика. М., 2004. №5. С. 57-61.
51. Хваль Т. В. Использование ролевых игр на уроках английского языка как средство повышения лингвистической компетенции обучающихся https://www.elibrary.ru/download/elibrary_26563886_48560311.pdf
52. Хуторской А.В. Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному? М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. 215с.
53. Lompscher J. Learning Activity and Development Oxford. Aarhus University Press, 2009. 426 p.
54. Presentation software. URL: <https://prezi.com/>
55. Skype // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Skype> (дата звернення 12.01.2020)
56. Viber // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Viber> (дата звернення 12.01.2020)
57. What do with reading texts: 10 creative ways. URL: <https://busyteacher.org/2748-what-to-do-with-reading-texts-10-creative-ways.html>
58. Widdowson H.G. Teaching Language as Communication». Oxford: Oxford Press, 1979. 273 p.